

FAKULTA PRÁVNICKÁ ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY V PLZNI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

Dokazování v řízení před odvolacími soudy

Zpracovala: Bc. Věra Jakobová

FAKULTA PRÁVNICKÁ ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY V PLZNI
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dokazování v řízení před odvolacími soudy

Zpracovala: Bc. Věra Jakubová
studijní program: Právo a právní věda
obor: Právo

Konzultant: JUDr. Milan Suk
Krajský soud v Plzni

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Dokazování v řízení před odvolacími soudy zpracovala samostatně pod vedením JUDr. Milana Suka a že jsem uvedla veškeré použité podklady, prameny a literaturu.“

V Plzni dne

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování JUDr. Milanu Sukovi, předsedovi trestního senátu Krajského soudu v Plzni, za odborné vedení této diplomové práce, poskytnutí cenných rad a připomínek a v neposlední řadě též cenného času, který strávil nad rozbořem a studiem této diplomové práce.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Historický exkurz.....	4
2.1 Trestní řád 1. republiky.....	5
2.2 Trestní řád 1950	10
2.3 Trestní řád 1956	12
2.4 Trestní řád 1961	15
3. Úvahy de lege lata.....	21
3.1 Nástin základních změn v dokazování po novele trestního řádu	23
3.1.1 K vymezení pojmu.....	23
3.1.2 Posílení úlohy procesních stran s ohledem na dokazování.....	24
3.1.3 Některé nové aspekty v oblasti výpovědi svědka	25
3.1.4 K možnosti provedení důkazů mimo hlavní líčení	26
3.2 Vliv principu apelace na dokazování v odvolacím řízení.....	27
3.2.1 K vymezení pojmu.....	27
3.2.2 Východiska současné právní úpravy	28
3.3 Vliv zachovaných kasačních prvků na dokazování v odvolacím řízení.....	32
3.3.1 K vymezení pojmu.....	32
3.3.2 Upřesnění kasačních důvodů s ohledem na dokazování	33
3.4 Omezení revizního principu	37
3.4.1 K vymezení pojmu.....	37
3.4.2 Východiska současné právní úpravy	38
3.5 Některé problémy dokazování v řízení před odvolacími soudy s odkazem na soudní judikaturu	40
3.5.1 Podstatné důkazy	41
3.5.2 K rozsahu změny ve skutkových zjištěních.....	43
3.5.3 Porušení zákonných požadavků v oblasti dokazování jako předpoklad vzniku tzv. překvapivých rozhodnutí	44
3.5.4 K problematice zásady volného hodnocení důkazů.....	46

4. ÚVAHY DE LEGE FERENDA	51
4.1 K návrhu nového trestního řádu	51
4.2 K filozofii dokazování	53
4.3 Princip rovnosti zbraní.....	57
4.4 Apelace nebo kasace?	61
5. KOMPARACE SE SLOVENSKOU REPUBLIKOU	64
5.1 Slovenský trestní řád	64
5.2 Odvolací řízení a možnost dokazování s ohledem na uplatnění kasačního, apelačního a revizního principu	65
5.2.1 Apelační princip.....	66
5.2.2 Kasační princip.....	67
5.2.3 Závěrem	68
6. ZÁVĚR.....	69
7. Seznam použité literatury.....	71
7.1 Knižní zdroje	71
7.2 Zdroje z odborných článků.....	72
7.3 Legislativní zdroje.....	73
7.4 Online zdroje	74
8. CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ.....	75

1. ÚVOD

Tématem mé diplomové práce, kterou zpracovávám pod vedení JUDr. Milana Suka, je proces dokazování v trestním řízení odvolacím. Práce nese název Dokazování v řízení před odvolacími soudy. Na tomto místě, v úvodní kapitole, bych chtěla především sdělit motivaci, která mě vedla k volbě daného tématu, a nechtěla bych nechat bez povšimnutí základní zásady, ze kterých jsem vycházela při zpracovávání textu, tj. metodiku práce, a v neposlední řadě za důležité – a pro úvodní kapitolu nezbytné – považuji vytyčení cílů, které by měly být ve výsledku naplněny.

Zabývat se právě touto problematikou jsem se rozhodla na základě odborného zájmu v rámci mnou studovaného studijního oboru a taktéž vzhledem k mému zájmu o obor trestního práva se zaměřením na trestní právo procesní. Druhým kritériem byl pro mne fakt, že jsem se tématem dokazování v obecné rovině zabývala již ve svém předchozím studiu na filozofické fakultě, nicméně nikoliv v rozsahu a náročnosti diplomové práce a také pouze z pohledu filozofického, nikoliv právního.

Co se týče šířky rozsahu zvoleného tématu, původně jsem uvažovala o mnohem širším záběru v oblasti procesu dokazování, který by zahrnoval např. i jednotlivé typy důkazních prostředků, a věnoval by se dokazování jako takovému, tedy jako zákonem upravenému postupu orgánů činných v trestním řízení, jehož primárním cílem je zjistit skutečnosti důležité pro rozhodnutí v konkrétní věci, a to na základě vyhledání důkazů, jejich provedení a zhodnocení. Nicméně vzhledem k tomu, že postup při dokazování je v podstatě až na výjimky upraven pro všechna stádia trestního řízení jednotně a zvolenou oblast by nebylo v takovém rozsahu možné prozkoumat do hloubky, nýbrž jen velmi povrchně, bylo nutné omezit se pouze na užší okruh. Proto jsem zvolila jen tento proces dokazování, který se odehrává ve stádiu odvolacího řízení.

Již ve fázi prvotního shromažďování materiální základny pro zpracování mé diplomové práce jsem zjistila, že moje volba byla na místě, neboť okruhu problémů v oblasti dokazování v řízení před odvolacími soudy a celkově odvolacímu řízení jako takovému je věnována – dle mého názoru – neprávem velmi malá pozornost. Z tohoto faktu plynou dva základní poznatky: jednak v důsledku neexistence jednotné monografie, monografické studie nebo jiné odborné publikace, která by byla kompilací dosavadního vývoje v této oblasti, může mít moje práce přínos, protože se právě o takové sloučení prvků jiných děl pokusím. Na druhou stranu to však znamená do jisté míry určité úskalí, protože popsat takto úzce specifickou oblast s omezenou šířkou dostupných materiálů je velmi náročný úkol, vyžadující značnou pozornost k sebemenším detailům v jejich vzájemné provázanosti.

Primárním zdrojem zejména pro kapitolu, která se týká úvah *de lege lata* nebo *de lege ferenda* jsou pro mne zákonné normy, včetně jejich výkladu provedeného v podobě poznámek či komentářů anebo důvodových zpráv a dostupná judikatura. Velmi důležitá a zároveň zajímavá jsou také dostupná periodika jako *Trestní právo* nebo *Trestněprávní revue*, pro zpracování úvodní části zabývající se historickým vhledem čerpám zejména z dobových příspěvků, článků a glos publikovaných v časopise *Právník* tehdejšími předními právními znalci. V neposlední řadě vycházím také ze slovenských pramenů, literatury a zákonných norem, díky kterým mohu porovnat naši právní úpravu s úpravou jiného, nám velmi blízkého, státu. Vyjma těchto zmíněných zdrojů pracuji ještě s odbornou literaturou, jejíž výčet uvádím v seznamu použité literatury a proto nepovažuji za nutné ji zde představovat.

Co se týče metodiky zpracování mé práce, budu postupovat dvěma základními způsoby: z části budu vycházet z metody komparativní a z části z metody deskriptivní. V průběhu celé práce se pokusím v souladu s deskripcí o popis zvolené problematiky, zejména s ohledem na její zákonné zakotvení a stanoviska vyplývající z judikatury, a rovněž z pohledu jejího historického vývoje. Metoda komparativní se pak odrazí především v pohledu na nejdůležitější

rozdílnosti naší platné právní úpravy dokazování v odvolacím řízení a právní úpravy platné ve Slovenské republice. Práci zahajuji činností heuristickou neboli sběratelskou. V této etapě shromažďuji veškerý dostupný materiál, díky němuž vytvářím ze zmíněných pramenů materiální základnu. Po kritickém zhodnocení a posuzování získaných materiálů se soustředím na stylizaci textu, neboli pojmenování získaných poznatků.

Za velmi důležité považuji vytyčit na tomto místě stěžejní cíle mé práce. Z obecného hlediska je mým záměrem prokázat zvládnutí základních nároků, které jsou spojeny se samostatným zpracováním vymezeného tématu, a které jsou v souladu se všemi požadavky na diplomovou práci, tj. schopnost jasně formulovat, charakterizovat a vše výše uvedené zdůvodnit, shromáždit potřebná data a poznatky, nastylizovat jednoznačně podložené závěry a pracovat s odkazovým a poznámkovým materiálem.

Z hlediska konkrétně vymezeného tématu je mým úmyslem popsat především platnou právní úpravu v oblasti dokazování v odvolacím stádiu trestního řízení. S ohledem na poměrně ustálenou současnou judikaturu si dávám za úkol vymezit ty nejzákladnější problémy, které se objevují v praxi nejčastěji. Díky vcelku jasnému textu zákona se velmi často jedná pouze o drobné dílčí otázky, vztahující se celkově k možnosti odvolacího soudu provést doplnění dokazování nebo provést dokazování nové. Dalším problematickým aspektem je stanovení podmínek, za jakých odvolací soud může dokazování provádět a kdy už by tato jeho činnost znamenala nahrazování činnosti soudu prvního stupně, a to vše s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů a další základní principy, na kterých je vybudován náš trestní řád. Za stěžejní tedy považuji úvahy *de lege lata*, nicméně k pochopení celé problematiky není nepodstatný ani historický exkurz, srovnání právní úpravy s jiným státem a na to vše navazující úvahy o představě právní úpravy *de lege ferenda*.

2. HISTORICKÝ EXKURZ

Trestní právo procesní představuje represivní oblast našeho právního řádu. Jeho vývoj historicky vycházel z potřeby reagovat na vážné sociální, ekonomické a politické změny, kterými stát procházel. Především s ohledem na vývoj kriminality a jejích nových forem byla každá nová právní úprava této oblasti zaměřena na vytvoření co nejvhodnějších podmínek a nejúčinnějších nástrojů pro ochranu společnosti a jednotlivců.

Po roce 1918, kdy vzniklo Československo jako samostatný státní útvar, vyvstala potřeba stanovit nové výchozí principy. V oblasti trestního práva procesního se objevila celá řada na tehdejší dobu poměrně progresivních institutů, přestože v době tzv. 1. republiky byl stále platný trestní řád z roku 1873. Přes četné změny, které přinesly události 2. světové války, zůstal tento zákon č. 119/1873 ř. z. v platnosti až do roku 1950, kde byl v rámci tzv. právníké dvouletky nahrazen zákonem č. 87/1950 Sb. a krátce na to zákonem č. 64/1956 Sb.

Do současné doby platný trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb., který nabyt účinnosti 1. ledna 1962, prošel mnohačetnými novelami. I přesto stále nese známky komunistické ideologie, učení sovětské státovědy a celkové politickoprávní doktríny totalitního režimu. Zejména po roce 1989 se začíná hovořit o potřebě celkové rekonstrukce ve všech oblastech práva. Kodex trestního práva hmotného získal svou novou podobu v nedávné době, v oblasti trestního práva procesního dávají zákonodárci přednost početným novelizacím. Nicméně nová kodifikace trestního řádu, která by vyhovovala trendům moderní doby, zkvalitnila soudní řízení a lépe chránila oběti trestných činů, byla již v podobě návrhu předložena Ministerstvu spravedlnosti.

2.1 Trestní řád 1. republiky

Nová úprava trestního procesu se stala jedním ze základních požadavků po roce 1918, kdy vznikl samostatný Československý stát jako jeden z nástupnických států bývalého Rakouska-Uherska. V platnosti však zůstal zákon č. 119/1873 ř. z., trestní řád soudní, který byl vyhlášen 30. června 1873¹, neboť zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. z 28. října 1918, o zřízení samostatného československého státu, ponechal v platnosti veškeré dosavadní zákony a nařízení, které platily v Rakousku-Uhersku.

Oproti trestněprávní úpravě z předchozích let tato norma zakotvila mnohé nové zásady trestního řízení, zejména zásadu veřejnosti² a z ní vyplývající zásadu ústnosti a bezprostřednosti³. Z hlediska dokazování byla zavedena velmi důležitá zásada volného hodnocení důkazů⁴. Základními důkazními prostředky se staly

¹ trestní řád z roku 1873, jehož autorem byl Dr. Jul. Glaser, se navrácí k moderním zásadám svého předchůdce z roku 1850. Ten nahradil Hrdelní řád josefínský z roku 1788, který byl založen na inkvizičním procesu. Nový trestní řád zavedl zejména princip trojinstančního řízení. V době po vzniku Československa se začaly více ukazovat nedostatky, kterými tento trestní řád trpěl; např. výkon vyšetřovací vazby nebyl započítáván do výkonu trestu. Vrstva majetných byla značně zvýhodňována, když nemajetným byla odepřena možnost propuštění z vyšetřovací vazby po složení jistoty nebo na základě rukojemství. Celé řízení bylo velmi složité a nákladné.

² § 228 zákona č. 119/1873 ř. z. KOVAŘÍK, F. KUNC, J. RUBEŠ, J. TOLAR, J. *Trestní řád a ostatní předpisy trestního řízení soudního platné v zemi České a Moravoslezské*. Praha: Právnícké vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947: „Hlavní přelíčení je veřejné pod neplatností.“ V následujících ustanoveních je upravena možnost vyloučení veřejnosti zejména s ohledem na mravnost a veřejný pořádek

³ Tzv. Prosincová ústava tvořená 7 zákony, vydaná 21. prosince 1867, zakotvila tyto dva základní principy v zákoně č. 144/1867 ř. z., o soudcovské moci. Následně byly potvrzeny i tzv. květnovou ústavou z roku 1948.

⁴ „O otázce, zda nějakou skutečnost jest považovati za prokázanou, nerozhodují soudcové podle zákonných pravidel průvodních, nýbrž toliko podle svého volného uvážení, čerpaného ze svědomitého zkoumání všech průvodů pro a proti předvedených.“ KALLAB, J. HERRNITT, V. *Trestní řád československý a přepisy jej doplňující platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Československý kompas, 1925. Soud může přihlédnout např. k výsledku civilního řízení a použít výpovědi svědků vyslechnutých při tomto sporu jako svůj vlastní zdroj poznání. Za okolností, kdy byla věc po podání zmateční stížnosti zrušovacím soudem přikázána k novému hlavnímu přelíčení soudu prvního, tento soud není vázán skutkovým zjištěním soudu, který napadený rozsudek vydal, a může důkazní materiál hodnotit jinak než původní soud.

výslech obviněného a svědka, ohledání osob a věcí, listinné důkazy a posudek znalce či veřejného úřadu.

Proti nepravomocnému rozhodnutí soudu 1. stupně bylo možné podat dva řádné opravné prostředky – odvolání, které směřovalo ke sborovému soudu 2. stupně nebo zmateční stížnost adresovanou kasačnímu, zrušovacímu soudu⁵. Proti témuž rozsudku bylo přípustné podat odvolání i zmateční stížnost vedle sebe. V případě, že současně s odvoláním byla podána i zmateční stížnost, rozhodoval zrušovací soud po vyřízení zmateční stížnosti v neveřejném zasedání také o odvolání⁶. Žádným z těchto opravných prostředků však nebylo možné napadnout vady ve skutkovém zjištění. „Výjimkou bylo přestupkové řízení, kde proti rozsudku okresního soudu bylo možno podat odvolání vedle rozhodnutí otázky právní i do skutkových zjištění, tedy i do rozhodnutí o vině obžalovaného.“⁷

V případě podání zmateční stížnosti „podkladem a předpokladem rozhodnutí ve věci samé je zjištění rozhodných skutečností rozsudkem soudu první stolice (ať ve výroku či odůvodnění)“⁸. Zmateční stížnost bylo možné uplatnit je ze zákonem popsanych důvodů zmatečnosti, které vyplývaly buď z porušení práva procesního a byly označovány jako zmatky formální, nebo z porušení práva hmotného jako zmatky materiální. Podáním tohoto řádného opravného prostředku v zákonem stanovené lhůtě 3 dnů nebylo možné domáhat se změny skutkového stavu zjištěného soudem 1. stupně. Napadnout skutkovou otázku bylo možné jen nepřímo „pomocí tvrzení, že byla porušena ustanovení trestního řádu, pro neúplnost řízení, která spočívala v tom, že nalézací soud neprovedl důkazy, které

⁵ V řízení vyvolaném podáním řádného odvolacího prostředku byl silně prosazován princip kasační nad principem apelačním.

⁶ Srov. § 296 zákona č. 119/1873 ř. z. KALLAB, J. HERRNITT, V. *Trestní řád československý a přepisy jej doplňující platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Československý kompas, 1925.

⁷ ZEMAN, P. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 161.

⁸ Srov. pozn. 8 k ustanovení § 288 zákona č. 119/1873 ř.z. KOVAŘÍK, F. KUNC, J. RUBEŠ, J. TOLAR, J. *Trestní řád a ostatní předpisy trestního řízení soudního platné v zemi České a Moravskoslezské*. Praha: Právnícké vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947.

stěžovatel navrhl při hlavním líčení a neúplnost rozsudku, která spočívala v tom, že prvý soud hodnotil důkazy jednostranně.⁹ Dospěl-li zrušovací soud k závěru, že zjištěný skutkový stav není dostatečný, věc zrušil a přikázal ji zpět stejnému nebo jinému sborovému soudu 1. stupně, aby vykonal nové přelíčení a poté učinil nové rozhodnutí, přičemž byl tento soud vázán právním názorem soudu kasačního.

Řízení o odvolání bylo odlišné. Odvolání bylo možné podat rovněž ve lhůtě 3 dnů, a to proti rozsudkům sborových soudů 1. stupně a rozsudkům soudů porotních, přičemž odvoláním bylo možné napadnout pouze výrok o trestu za současného splnění podmínky, že takový výrok nebylo možné napadnout zmateční stížností. Zákon se výslovně nezabýval otázkou, jak má odvolací soud postupovat v případě, že zjistí nedostatečná skutková zjištění, protože v podstatě připouštěl možnost zrušení rozsudku pouze z formálních důvodů, tedy pouze pro porušení formálních ustanovení trestního řádu. Poznámka k ustanovení § 295 trestního řádu říká, že: „chybí-li dostatečné skutkové zjištění, připouští judikatura, aby (zejména v případě výroku o podmíněčném odsouzení) odvolací soud napadený výrok zrušil a uložil soudu 1. stolice, aby po doplnění znovu sám rozhodl“.¹⁰ I v tomto případě měl tedy odvolací soud možnost přezkoumat rozhodnutí soudu první instance pouze po právní stránce.

Výjimky z tohoto pravidla popisuje soudní judikatura až v době, kdy byla zásada formální pravdy zvolna nahrazována zásadou zjištění pravdy materiální¹¹. Judikatura postupně připustila možnost znovuprovedení některých důkazů před odvolacím soudem, a to zejména s ohledem na diskreční moc soudu podle § 254

⁹ POLÁČEK, F. Odvolání v trestních věcech, *Právník*. 1949, č. 88, s. 317.

¹⁰ Srov. pozn. 6 k ustanovení § 295 zákona č. 119/1973 ř.z. KOVAŘÍK, F. KUNC, J. RUBEŠ, J. TOLAR, J. *Trestní řád a ostatní předpisy trestního řízení soudního platné v zemi České a Moravskoslezské*. Praha: Právníké vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947.

¹¹ Soudce mohl považovat určitou skutečnost za zjištěnou pouze v případě, že mu to dovolovala průvodní pravidla zakotvená v zákoně. Pouhá logická formální správnost rozsudku se však postupem času ukazovala jako nedostačující. „Pro majetné lidi bylo snazší opatřit si potřebné důkazy a vyhovět zákonnému průvodnímu pravidlu.“ POLÁČEK, F. Odvolání v trestních věcech, *Právník*. 1949, č. 88, s. 319.

tr. ř.¹², a rovněž na základě zásady bezprostřednosti a ústnosti a dalších zákonných ustanovení sloužících k co nejuplněnějšímu a nejpřesnějšímu zjištění skutkového stavu a následnému spravedlivému rozhodnutí. Jak vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29. prosince 1949 (sp. zn. Tz I 24/49): „Rozhoduje-li odvolací soud o odvolání po ústním líčení, může hodnotit důkazní materiál, který je ve spisech založen, jen pokud byl při ústním líčení předveden.“, a dále: „Je porušením zásady ústnosti a bezprostřednosti, dospívá-li odvolací soud bez opakování nebo doplnění důkazů k odchylnému přesvědčení o skutkových okolnostech.“¹³

Chtěl-li odvolací soud hodnotit odlišně některý z důkazů provedený soudem prvního stupně, bylo tedy třeba, aby tento důkaz sám znovu provedl, a to zejména tehdy, bylo-li rozhodnuto pouze na základě jednoho důkazu, např. výslechu svědka. „Spočívá-li rozsudek na výpovědi svědka slyšeného okresním soudem při hlavním přelíčení, je třeba, aby odvolací soud, má-li změnit hodnocení této výpovědi, svědka znovu vyslechl, neboť je třeba, aby i odvolací soud viděl a posoudil, jakým způsobem svědek vypovídal a aby měl soud možnost dávat svědkovi otázky, které by po případě vysvětlily to, co ve výpovědi svědka postrádá a k čemu i nově prováděné důkazy poskytují podnět.“¹⁴

Otázka, do jaké míry a za jakých okolností se odvolací soud může odchýlit od skutkových zjištění soudu nalézacího, se v praxi vyskytovala poměrně často. Při hledání odpovědi bylo nutné mít vždy na zřeteli, že odvolací soud v první řadě věc jen přezkoumává a není přípustné, aby znovu prováděl dokazování v takovém rozsahu, v jakém ho prováděl soud 1. stupně a tím v podstatě zopakoval hlavní

¹² § 254 zákona č. 119/1873 ř. z. „Předseda je zmocněn, aby bez návrhu žalobce neb obžalovaného dal během řízení obeslati a, je-li třeba, předvésti a aby vyslechl svědky a znalce, od nichž jest podle průběhu přelíčení očekávati, že objasní závažné skutečnosti“. Jedná se tedy o možnost soudu za účelem zjištění skutečného skutkového stavu věci z vlastního podnětu opatřit důkazy, které žádná z procesních stran nenavrhovala. V podstatě se jedná o zásadu vyšetřovací, která je jedním ze stěžejních principů současného trestního řízení.

¹³ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. Tz I 24/49

¹⁴ FENYK, J. FENYKOVÁ, P. HAVLÍK, T. RŮŽIČKA, M.: *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-1996*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1997, s. 603.

přelíčení. Bylo však důležité, aby odvolací soud rozhodoval na minimálně stejně kvalitním a spolehlivém podkladě jako soud nalézací.

Možnost v určité míře provést dokazování i v rámci řízení před odvolacím soudem přineslo v návaznosti na dosavadní judikaturu ustanovení § 101 odst. 1¹⁵ zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Základní podstata tohoto ustanovení spočívala v tom, že odvolací soud nemohl bez provedení nových nebo bez opakování již provedených důkazů podstatným způsobem měnit skutková zjištění, leda že by zjištění spočívalo ve vadě řízení, a to i přesto, že odvolací soud nebyl skutkovým zjištěním soudu prvního stupně vázán.

V souvislosti s možností provést dokazování v odvolacím řízení byla výše zmíněným zákonem o zlidovění soudnictví ještě více prohloubena zásada bezprostředního dojmu a zásada ústnosti a veřejnosti, která měla svůj základ v ustanovení § 144 odst. 1 Ústavy 9. května. Např. v případě „kdy nalézací soud svědka o rozhodné okolnosti sám při hlavním přelíčení vyslechl a kdy tedy svůj skutkový závěr, o jehož správnosti však odvolací soud má pochybnosti, mohl opřít o spolehlivější podklad, než je písemnost založená ve spise, totiž o bezprostřední dojem dvou soudců z lidu a soudce z povolání z výsledku svědků.“¹⁶ Díky bezprostřednímu dojmu a ústnosti provedeného výsledku bylo totiž možné pozorovat další jevy, které výslech běžně provázejí, např. změny v chování, náladě, nervozita a další psychické momenty důležité pro posouzení věrohodnosti svědka.

Odvolací soud měl v podstatě možnost provádět dokazování v rozsahu, v jakém ho prováděl soud nalézací. Jak vyplývá z dobové judikatury: „K řešení otázky, co se stalo, tudíž ke skutkovému zjištění, a to takovému, které by se přiblížilo až na nejvyšší možnou míru k jistotě, nutno poskytnout i soudcům

¹⁵ § 101 odst. 1 zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví: „podle okolností se provádějí nové důkazy nebo se opakují důkazy provedené již okresním soudem. Nedostaví-li se některá strana, má se za to, že souhlasí s přečtením písemností. Krajský soud může při svém rozhodování přihlížet k novému nebo k opakovanému důkazu jen tehdy, byl-li proveden při tomto líčení samém, nebo byl-li přečten protokol o něm.“

¹⁶ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. Tr I 27/49

činným u odvolacího soudu možnost, mají-li v tomto směru pochybnosti, shlédnout nebo slyšet důkazní prostředky, na jejichž základě mají rozhodnout. Jelikož jde o soudy ... které rozhodují vlastně znovu o celé věci, musí jim být předveden důkazní materiál alespoň tak, jak se to stalo v první stolici.“¹⁷ Odvolací soud však nemusel určitý důkaz, o který následně opřel své rozhodnutí, provádět znovu „má-li za to, že již to, co zde je, stačí, aby posoudil správnost či nesprávnost zjištění okresního soudu učiněných z tohoto původního prostředku.“¹⁸

2.2 Trestní řád 1950

V rámci tzv. právnícké dvouletky probíhající v letech 1949-1950, jejímž hlavním úkolem bylo rekodifikovat všechna základní odvětví československého právního řádu, byl vydán i nový trestní řád, zák. č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, který nahradil dosud platný trestní řád z roku 1873, dopadající na území Čech, Moravy a Slezska. Současně byly tímto novým trestním kodexem nahrazeny i vojenské trestní řády a uherský trestní řád č. XXXIII/1896 ze dne 4.12.1896 platný na území Slovenska. Hlavním představitelem této unifikační snahy v Československu, mající oporu v myšlence vybudování společnosti tzv. nového typu, byl náměstek ministra spravedlnosti Alfréd Dressler¹⁹.

Nový trestněprávní kodex v podstatě zakotvil některé zásady známé z předchozího období, jiné základní principy tvrdě potlačil²⁰, především

¹⁷ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. Tz I 24/49

¹⁸ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. Tz I 24/49

¹⁹ „Důvod, proč bylo nutno vybudovati od základu nový trestní řád, spočívá v tom, že v lidové demokracii má právo jako celek a tudíž i trestní právo procesní právě opačný úkol, nežli má právo za kapitalismu. Kdežto za kapitalismu právo slouží k upevnění a posílení moi buržoasie, má právo v lidově demokratickém státě za úkol pomáhati pracujícimu lidu na jeho cestě k socialismu.“ ROKŮSEK, F. Nový trestní řád. *Právník*. 1950, č. 89, s. 372.

²⁰ Narušen byl především demokratický princip dělby moci mezi mocí výkonnou a soudní. Došlo ke zrušení institutu vyšetřujícího soudce a celkovému novému vymezení funkcí soudce a prokurátora. Pravomoci a povinnosti vyplývající ze zásady vyšetřovací, kterou dosud zosobňoval právě soudce, byly přeneseny na prokurátora. Ten se stal jakýmsi „pánem sporu“. K výrazným změnám došlo také

v souvislosti se zřízením lidové demokracie a sovětskou trestně-právní naukou. Do důsledku byla prováděna zejména zásada oficiality²¹. Ačkoliv byla v duchu značné modifikace zachována zásada zjištění materiální pravdy, byla to jedna z hlavních zásad, které byly porušovány nejvíce. Do nového trestního řádu se z předchozího období dále promítla zásada veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů. Vzhledem ke společenským poměrům dané doby, kdy politické cíle byly povýšeny nad cíle právní, bylo však velmi složité uplatňovat tyto základní principy v jejich nejryzejší podobě v praxi. Na dokazování byl kladen velký důraz a ne zřídka docházelo k fyzickému násilí např. pro získání doznání, které bylo považováno za vrcholný důkaz, tzv. *regina probationum*.

Při úpravě odvolacího řízení vycházel nový trestní řád zejména ze zákona o zlidovění soudnictví z roku 1948. Jediným řádným opravným prostředkem proti nepravomocným rozsudkům všech soudů prvního stupně bylo odvolání, jímž mohl být napadený kterýkoliv výrok. Nová úprava odvolání tedy v podstatě zahrnovala rozsah zmateční stížnosti vymezené předcházejícím trestním kodexem a současně ho překračovala rozšířením odvolacích důvodů. Vedle procesněprávního odvolacího důvodu spočívajícího v porušení ustanovení o řízení a hmotněprávního odvolacího důvodu vycházejícího z porušení ustanovení trestního zákona (nedostatky v interpretaci, subsumpci či aplikaci)²² bylo možné odvoláním napadnout věcnou pravdivost skutkových závěrů. Odvolací soud byl povinen

v oblasti přípravného řízení: „Dosavadní formalistické obligatorní přípravné vyšetřování zákon odstraňuje jako zbytečné.“ ROKŮSEK, F. Nový trestní řád. *Právník*. 1950, č. 89, str. 329). Vyšetřování v přípravném řízení se dostalo do fakultativní roviny. Prokurátor měl konat vyšetřování jen v případě, pokládal-li to za vhodné, přičemž měl pravomoc nařídit orgánům národní bezpečnosti či příslušníkům ozbrojených sborů, aby provedly jednotlivé vyšetřovací úkony za něj. „Praxe se však vyvinula tak, že se z této výjimky stalo pravidlo a prokurátor vyšetřování osobně nevykonával.“ GRŮVNOVÁ, P. GRŮVNA, T. *Trestní právo procesní*. In: BOBEK, M. MOLEK, P. ŠIMÍČEK, V. *Komunistické právo v Československu : kapitoly z dějin bezprávi*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 568. Prokurátorovi bylo svěřeno i rozhodování o nejzávažnějším zajišťovacím institutu – totiž o vzetí obviněného do vazby.

²¹ Došlo k odstranění všech soukromožalobních deliktů, veškerá žalobní kompetence se ocitla pouze v rukou prokurátora. K trestnímu řízení tak dával podnět jen prokurátor, a to bez výjimky.

²² V případě podání odvolání z důvodu porušení trestního zákona nebo ustanovení o řízení byl odvolací soud vázán skutkovým zjištěním soudu 1. stupně.

přezkoumat správnost všech výroků, a to i tehdy, kdy se odvolatel omezil jen na konkrétní výrok, ale odvoláním mohl napadnout i výroky další. Tato výrazná změna v rozsahu přezkumné činnosti vyplývala z toho, že začal být plně uplatňován tzv. revizní princip spočívající v povinnosti soudu všestranně přezkoumat napadený rozsudek na základě podaného odvolání.

V souvislosti s tím upustil nový trestní řád od principu kasačního, který do té doby ovládal opravné řízení o zmatečné stížnosti, a začal být ovládán principem apelačním s prvky kasace. Odvolací soud „skutkové výroky nalézacího soudu může přezkoumat v hlavním přelíčení, které sám provede, ať již jeho opakováním nebo doplněním, přičemž nesprávné skutkové závěry může nahradit novými skutkovými závěry.“²³ V tomto ohledu odkazovalo ustanovení § 191 tr.ř. na ustanovení § 151 – 157, podle nichž bylo dokazování při odvolacím řízení prováděno jako při hlavním líčení. Odvolací soud mohl následně přihlížet jen k těm důkazům, které byly provedeny v rámci odvolacího řízení. „Od skutkových zjištění soudu prvního stupně se mohl odchýlit jen tehdy, jestliže znovu provedl důkazy provedené v hlavním líčení nebo provedl důkazy nové (§ 195 tr. ř.).“²⁴

2.3 Trestní řád 1956

Dne 19. prosince 1956 byla na celostátní konferenci KSČ přijata rozsáhlá novela stávajícího trestního řádu, která dala vzniknout novému trestněprávnímu kodexu, zákonu č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním²⁵. Hlavním cílem, který byl v souvislosti s rekodifikací této právní oblasti vytyčen na této celostátní konferenci KSČ, bylo přepracovat trestní řád, „aby zejména poskytl lepší podklad pro plnění výchovné úlohy bezpečnostních, prokurátorských a soudních orgánů“²⁶ a dále

²³ POLÁČEK, F. Odvolání v trestních věcech, *Právník*. 1949, č. 88, s. 332.

²⁴ ZEMAN, P. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 163.

²⁵ Současně s rekodifikací trestního řádu byl zákonem č. 63/1956 Sb. novelizován i trestní zákon a na stejné konferenci přijat i nový zákon o prokuratuře č. 65/1956 Sb.

²⁶ MANČAL, J. TIBITANZL, K. Nový trestní řád. *Právník*. 1957, č. 3, s. 217.

posílení zákonnosti, striktní uplatňování zásady presumpce nevinny, oficiality, soudcovské nezávislosti, objektivní pravdy, zásady volného hodnocení důkazů, ústnosti a přímosti, veřejnosti, práva na obhajobu a celkové potlačení nelegálních postupů v průběhu celého trestního řízení²⁷. Tento nový trestní řád je současnou právní teorií hodnocen jako velmi progresivní, zejména v porovnání se svým předchůdcem.

Značných změn dostala úprava odvolacího řízení. Jediným opravným prostředkem proti nepravomocnému rozsudku bylo shodně s předchozí úpravou odvolání, ale lhůta pro jeho podání byla prodloužena s předchozích 3 dnů na 8 dnů od doručení opisu rozsudku. Došlo také ke značnému posílení úlohy soudu prvního stupně, přičemž záměrem zákonodárce bylo poukázat na to, že soud prvního stupně je těžištěm celého trestního řízení. Právě z toho důvodu nový trestní řád opět opustil princip apelační a odvolací řízení ovládl princip kasace s prvky apelace. „Omezuje se proto možnost, aby soud druhé stolice nahrazoval svým rozhodnutím rozhodnutí soudu první stolice, na míru co nejmenší. V převážné většině případů bude odvolací soud rušit nezákonná rozhodnutí a vracet věc soudu první stolice k novému projednání a rozhodnutí.“²⁸

Kasace byla obligatorní jen v případě zákonem vyjmenovaných procesních vad (např. byl-li zanedbán požadavek nutné obhajoby), v dalších případech bylo podle ustanovení § 275 tr. ř. na uvážení soudu, zda napadený rozsudek zruší a vrátí věc k novému projednání soudu prvního stupně.

Odvolací soud mohl ve věci rozhodnout případně sám, ale pouze za splnění podmínky, že své rozhodnutí opřel o skutkový stav správně zjištěný soudem

²⁷ Největších změn dostala právní úprava přípravného řízení, pro které byly postupy daleko za hranicemi zákona typické; nebylo-li v předchozím období výjimkou použití fyzického násilí pro získání cenného doznání, nový trestní řád zcela pokrokově ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost i v případě doznání přezkoumat a všemi dosažitelnými důkazy ověřit všechny okolnosti případu a zároveň zjišťovat okolnosti svědčící ve prospěch obviněného se stejnou pečlivostí jako ty, které svědčí v jeho neprospěch.

²⁸ Srov. stenoprotokol z 19. prosince 1956 z 15. schůze KSČ dostupný na www.psp.cz ve společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně

prvního stupně, případně o důkazy provedené v rámci odvolacího řízení před odvolacím soudem. „V československých poměrech jsou dány podmínky, aby i v druhé stolici byly důkazy prováděny za šetření zásady bezprostřednosti a zpravidla za přítomnosti stran a aby i soud druhé stolice byl s to, vždy náležitě pochopit problematiku místa spáchaného činu. Proto je účelné, bylo-li odvolacímu soudu umožněno činit v jistém rozsahu nová skutková zjištění na podkladě důkazů, které sám provede, a činit v určitých případech na podkladě toho konečné rozhodnutí.“²⁹ Zásada ústnosti a přímosti byla výslovně zakotvena v ustanovení § 2 odst. 10 tr.ř. Z judikatury vyplývá, že bylo porušením této zásady, zrušil-li odvolací soud rozsudek soudu nalézacího a následně rozhodl sám na základě jiného skutkového stavu, než o který opřel své rozhodnutí soud prvního stupně, aniž by sám provedl důkazy v odvolacím řízení. „Odvolací soud smí při rozhodování v odvolacím líčení přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.“³⁰ Porušení této stěžejní zásady a zákonných ustanovení týkajících se provádění dokazování v odvolacím líčení „není jen pochybením čistě formálním, ale ohrožuje zjištění objektivní pravdy a tím i spravedlivého rozhodnutí.“³¹

Důkazy mohl odvolací soud provádět jen tehdy, šlo-li o odstranění pochybností o jasnosti či úplnosti³² zjištění skutkového stavu menší závažnosti a pro nápravu nebylo potřebné konat rozsáhlé a složité dokazování. „Nutnost provádět obsáhlé a dokazování může vyplynout jak z toho, že soud první stolice provedl dokazování v nedostatečném rozsahu, tak z toho, že nové skutečnosti a nové důkazy vztahující se na podstatné okolnosti případu byly uvedeny teprve

²⁹ MANČAL, J. TIBITANZL, K. Nový trestní řád. *Právník*. 1957, č. 3, s. 234.

³⁰ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 1 Tz 268/57

³¹ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 1 Tz 268/57

³² Nejasným skutkovým zjištěním zákon rozuměl taková zjištění, z nichž nebylo jasné, jaký skutkový stav se stal podkladem pro výrok rozsudku, nebo nebylo-li jasné, jakým způsobem k nim soud došel. Neúplným skutkovým zjištěním zákon označoval stav, kdy zjištění neobsahovala všechny skutečnosti podstatné pro rozhodnutí, zejména těch, které zákon vymezoval jako obligatorní znaky skutkové podstaty stíhaného trestného činu. Srov. TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy související, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958, str. 326.

v odvolacím řízení.“³³ Ustanovením § 265 zákon výslovně připouštěl možnost podložit podané odvolání novými skutečnostmi a důkazy, což mohlo vést ke zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci soudu prvního stupně, příp. až k vrácení věci prokurátorovi k jejímu došetření.

K náležitému objasnění věci a s ohledem na požadavek všestranného přezkoumání rozsudku a následného spravedlivého rozhodnutí ve věci, mohl odvolací soud v rámci odvolacího líčení provést ty důkazy, které byly provedeny před soudem prvního stupně, případně přistoupit k provedení důkazů nových, zejména takových, na základě jejichž provedení by bylo možné objevit další důkazy či skutečnosti, o nichž soud prvního stupně neuvažoval. Motivací právní úpravy tohoto úseku zabývajících se možnostmi dokazování v řízení před odvolacím soudem byl požadavek, aby se soud mohl sám bezprostředně přesvědčit o spolehlivosti skutkového stavu zjištěného soudem v prvním stupni. Současně s tím byl odvolací soud oprávněn přezkoumat rozhodnutí soudu prvního stupně i z toho pohledu toho, zda správně využil a zhodnotil důkazní materiál.

Pokud tedy odvolací soud došel na základě svého uvážení k závěru, že je jednoduchým dokazováním schopen odstranit méně závažné pochybnosti ve skutkovém zjištění soudu prvního stupně, a nepřikazoval-li mu výslovně zákon v ustanovení § 282 odst. 2 něco jiného, pak toto dokazování provedl a následně ve věci sám rozhodl.

2.4 Trestní řád 1961

Dne 29. listopadu 1961 byl Národnímu shromáždění předložen ze strany vlády návrh nového zákona o trestním řízení soudním³⁴. Tento doposud platný -

³³ poznámka k odst. 1 písm. c) ustanovení § 275 zákona č. 64/1956 Sb. TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy související, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958, str. 326.

³⁴ Současně s tímto návrhem předložila vláda návrh nového trestního zákona.

ačkoliv mnohokrát novelizovaný - právní předpis v podstatě vycházel z právní úpravy svého předchůdce z roku 1961 a nabyl účinnosti na počátku ledna 1962.

Z důvodové zprávy vyplývá, že hlavním požadavkem na nový trestní řád bylo podobně jako v roce 1956 zejména prohlubování zákonnosti³⁵, především na poli trestního soudnictví, a to tak, „aby orgány, které trestní řízení vedou, měly v nových předpisech pro svoji činnost přesné a jasné směrnice. S případy porušování socialistické zákonnosti na úseku trestního soudnictví bylo u nás již před léty definitivně skoncováno. Proto, aby se chyby tohoto druhu neopakovaly, poskytuje nový trestní řád svým obsahem záruky stejně účinné, ba ještě účinnější, než jaké jsou obsaženy v trestním řádu z roku 1956.“³⁶

Stěžejním cílem se současně stalo výrazné posílení výchovné stránky trestního procesu. Upevněna a dále prohloubena byla zásada objektivní pravdy, na jejímž základě byla ukládána orgánům činným v trestním řízení povinnost pečlivě zjišťovat skutečný stav, provádět všechny důkazy svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného, aniž by se vyčkávalo na návrh stran a výslovně byla zdůrazněna zásada, že doznání obviněného nezbavuje povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu a ověřit je všemi dosažitelnými prostředky. Ještě důsledněji byla do trestního řádu promítnuta zásada presumpce nevinny, právo na obhajobu a dvojinstančnost trestního řízení a s tím související zásada přezkumného řízení napadeného rozsudku zásadně u soudu vyšší instance.

Jediným procesním úkonem, jímž se někdo mohl dožadovat přezkoumání nepravomocného rozsudku, bylo shodně s předchozím trestním řádem odvolání a zachována byla i lhůta pro jeho podání – 8 dnů. Podáním tohoto řádného opravného prostředku se trestní řízení dostalo do stadia odvolacího řízení. Nová

³⁵ O velmi vysoké závažnosti otázky socialistické zákonnosti svědčí to, že redakční rada časopisu *Právník* pozvala v dubnu 1961 několik předních právníků, prokurátorů, advokátů a justičních pracovníků a vymezila otázku zákonnosti v oblasti trestního práva i řízení jako hlavní téma pro otevřenou diskusi. Zkrácený záznam z této debaty přináší časopis *Právník*, 1963, str. 583 a následující.

³⁶ Srov. stenoprotokol z 29. listopadu 1961 z 10. schůze Národního shromáždění Republiky Československé dostupný na www.psp.cz ve společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně

úprava přinesla několik podstatných změn i v této oblasti. Zákon ve svém ustanovení § 258 odst. 1 výslovně zakotvil tzv. kasační důvody³⁷, pro které mohl odvolací soud zrušit napadené rozhodnutí ve veřejném zasedání. Tímto došlo k dalšímu výraznému posílení principu kasace nad princip apelační a rovněž ke zdůraznění zásady, že těžištěm soudního řízení má být rozhodování soudu prvního stupně. „Nepochybně je nutno připustit názor, že dojem soudu prvního stupně je bezprostřednější a hodnocení tudíž věrohodnější. Na druhé straně však k věci nelze přistoupit zcela formalisticky tak, že by měla být přezkoumatelnost skutkových zjištění soudu prvního stupně v důsledku nepřezkoumatelnosti volného hodnocení důkazů soudem prvního stupně zcela vyloučena.“³⁸ Podle důvodové zprávy bylo hlavním úkolem odvolacího soudu pouze přezkoumat zákonnost a správnost rozsudku prvního stupně, nikoliv nahrazovat činnost soudu prvního stupně novým projednáváním celé záležitosti, tedy konáním hlavního líčení nebo jeho opakování v rámci řízení před odvolacím soudem.

Nové provádění důkazů před odvolacím soudem bylo institutem zcela výjimečným, avšak tuto možnost zákon výslovně zakotvil v ustanovení § 263 odst. 6 takto: „Důkazy před odvolacím soudem se zpravidla neprovádějí. Jen výjimečně může odvolací soud řízení doplnit důkazy nezbytnými k tomu, aby mohl o odvolání rozhodnout.“³⁹ Ojedinelost případů, kdy odvolací soud skutečně prováděl nové dokazování v menším rozsahu, plynula z požadavku zásady bezprostřednosti. Odvolací soud byl zcela logicky vzdálenější skutkové základně v té podobě, jak ji zjistil soud prvního stupně, nejednalo-li se o listinné důkazy či

³⁷ Jednalo se o podstatné vady v řízení, které rozsudku předcházelo (např. porušení práva na obhajobu), vady rozsudku (jeho neúplnost nebo nejasnost skutkových zjištění), vady plynoucí z pochybnosti o správnosti skutkových zjištění, zejména tehdy, bylo-li k objasnění věci třeba opakovat důkazy nebo provádět další důkazy v takovém rozsahu, který by znamenal nahrazování činnosti soudu prvního stupně. Kasačním důvodem bylo i uložení nepřiměřeného trestu nebo nesprávné rozhodnutí o uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody a bylo-li napadeným rozsudcem porušeno ustanovení trestního zákona. Srov. ustanovení § 258 zákona č. 141/1961. TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy souvisící, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958, str. 326.

³⁸ PIPEK, J. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech: Revizní princip*. Praha: Universita Karlova, 1998, s. 190.

³⁹ TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy souvisící, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958, str. 443.

znalecké posudky. Tento druh důkazního materiálu mohl odvolací soud vzhledem k jeho povaze v podstatě bez omezení hodnotit zcela samostatně. „Má-li však jiný názor na věrohodnost svědka nebo spolehlivost výpovědi, když výslech byl proveden před soudem prvního stupně, nemůže bez dalšího vyvozovat jiné skutkové závěry – činit jiné závěry z přezkoumávání než ty, které vyvodil soud prvního stupně, protože jeho poměr k vyslychaným je jiný, než byl vztah soudu prvního stupně.“⁴⁰ V případě, že se prováděly některé důkazy, které byly nezbytné zejména z hlediska přezkoumání správnosti hodnocení důkazů, použilo se přiměřeně ustanovení § 207 až 215, které se vztahovaly k dokazování v rámci hlavního líčení.

I přes to, že bylo celé odvolací řízení velmi důrazně ovládáno principem kasace, umožňoval zákon se od tohoto principu odchýlit a na základě prvku apelace dal odvolacímu soudu možnost, aby v určitých případech v potřebném rozsahu věc znovu projednal a rozhodl o ní v odvolacím řízení sám⁴¹. To mělo své opodstatnění zejména v případech, kdy by byl soud prvního stupně vázán právním názorem odvolacího soudu a současně za okolností, kdy by nové provádění důkazů a jejich hodnocení již nepřicházelo v úvahu.

Nutno přihlížet k omezení stanovenému ustanovením § 259 odst. 3 ve znění: „rozhodnout sám rozsudkem ve věci může odvolací soud jen, je-li možno nové rozhodnutí učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn, a popřípadě důkazy provedeny bezprostředně před odvolacím soudem doplněn.“ Při vlastním rozhodnutí musel odvolací soud vycházet ze skutkového stavu, který byl soudem prvního stupně správně zjištěn. Mohl sice tento skutkový stav nově provedenými důkazy do jisté míry modifikovat, nemohl ho však podstatně měnit. Zákonem mu nebyla dána volnost ve vytváření vlastního skutkového podkladu pro své rozhodnutí⁴², hranici pro provádění nového

⁴⁰ PIPEK, J. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech: Revizní princip*. Praha: Universita Karlova, 1998, s. 190.

⁴¹ Srov. ustanovení § 263 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v aktuálním znění

⁴² Srov. TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy související, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958, str. 435.

dokazování nutno spatřovat v tom, že odvolací soud se k takovému postupu uchýlí pouze ve výjimečném případě „aby mohl o odvolání rozhodnout“.⁴³ „To znamená, že odvolací soud musí dokazování zastavit v momentě, kdy mu toto dokazování umožňuje učinit některé z možných rozhodnutí o odvolání.“⁴⁴

Tento postup potvrzovala i soudní judikatura, když jasně stanovila, že odvolací soud neměl volnost ve vytváření skutkového podkladu pro své rozhodnutí⁴⁵. Chtěl-li tedy rozhodovat sám, bylo nutné, aby se přidržel skutkového stavu, který soud prvního stupně správně zjistil, popřípadě jej doplnil důkazy provedenými před odvolacím soudem. „Je-li nutno učinit skutkové zjištění odchylné od napadeného rozsudku, lze změny rozhodnutí dosáhnout – nejde-li o doplnění – jediné postupem podle § 259 odst. 1 tr. ř. nebo podle § 260 tr. ř.“⁴⁶, tedy jen na základě zrušení rozsudku a vrácení věci soudu prvního stupně nebo případně zrušení rozsudku a vrácení věci prokurátorovi k došetření. V tomto druhém případě tehdy, „dospěje-li odvolací soud k závěru, že nedostatky jsou převážně v přípravném řízení, že náležité objasnění věci vyžaduje obsáhlé doplnění dokazování“⁴⁷ za současného zvážení, zda by tímto postupem nebyla porušena zásada procesní ekonomie. Pokud odvolací soud tento postup zvolil, bylo na místě, aby dal najevo, v kterých směrech bylo třeba přípravné řízení doplnit, jaké skutečnosti je třeba objasnit, případně jaké úkony je třeba provést.

Možnosti odvolacího soudu rozhodnout ve věci předcházelo zrušení napadeného rozsudku nebo jeho jednotlivé části nebo odvolací soud rozhodl o chybějícím výroku, případně některý výrok soudu prvního stupně doplnil.

Úprava odvolacího řízení zůstala v podstatě od roku 1961 řadu let stálá a neměnná, přestože byl zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁴³ Srov. ustanovení §263 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v aktuálním znění

⁴⁴ PIPEK, J. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech: Revizní princip*. Praha: Universita Karlova, 1998, s. 191.

⁴⁵ Srov. rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 5 Tz 22/86

⁴⁶ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 6 Tz 24/83

⁴⁷ rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 5 Tz 22/72 (Bull. č. 3/73, rozh. č. 26)

mnohokrát novelizován. Do oblasti odvolacího řízení zasáhly v devadesátých letech minulého století zejména dvě novely, zákon č. 178/1990 Sb. a zákon č. 294/1993 Sb., přičemž obě se týkaly zásady zákazu reformace in peius. Největších a zcela zásadních změn doznala problematika odvolacího řízení a provádění dokazování odvolacím soudem velkou novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.

3. ÚVAHY DE LEGE LATA

Současná povaha trestního procesu vychází z trestního řádu z roku 1961, ze zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. V návaznosti na přijetí nového trestního zákoníku v nedávné době je přijetí nového trestního řádu, který by s konečnou platností opustil i poslední náznaky komunistické ideologie, stále velmi aktuálním tématem. Na nové trendy v oblasti kriminality, které s sebou přineslo otevření hranic a technický pokrok, a na závažné ekonomické a politické změny, které nutně provázejí společenský vývoj, prozatím zákonodárce reaguje mnohačetnými novelami.

Velmi významné byly novely z devadesátých let minulého století, především novela č. 292/1993 Sb. a č. 152/1995 Sb., které jsou výrazným projevem snahy reagovat na zmíněný sociální rozvoj, „když na jedné straně měly poněkud uvolnit ruce orgánům činným v trestním řízení a dát jim k dispozici účinnější nástroje k vyhledávání, zjišťování a provádění důkazů, ovšem na druhé straně měly též zpřísnit a rozšířit některé záruky spravedlivého procesu, poskytované obviněnému.“⁴⁸

Nejzávažnějších změn v dosavadní úpravě trestního procesu a zejména v části týkající se odvolacího řízení doznal trestní řád zákonem č. 265/2001 Sb. „Jde zde o změny, které je nutno s plnou vážností označit za principiální“⁴⁹, a které spíše než novelizaci připomínají rekodifikaci. Došlo nejen k úpravě a doplnění celé řady stávajících ustanovení trestního řádu (do jisté míry získala novou podobu např.

⁴⁸ ZEMAN, P. Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 6, s. 173.

⁴⁹ PIPEK, J. Nad návrhem novelizace úpravy odvolání v trestní řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, str. 51.

zásada reformace in peius), jeho základních zásad a institutů, ale také k zavedení zcela nových procesních postupů.⁵⁰

Rozsáhlá novelizace trestního řádu se v oblasti odvolacího řízení dotkla především dvou jeho základních pilířů. Odvolací řízení, které je nyní upraveno v ustanoveních § 245 až 265 tr. ř., doznalo zásadního převratu v rozsahu přezkoumávání napadených rozhodnutí soudu prvního stupně a v dalším vyřizování celé věci. Ačkoliv odvolání bylo ponecháno jako jediný řádný opravný prostředek proti nepravomocnému rozhodnutí soudu, stěžejní změnou v oblasti řízení před odvolacím soudem je především modifikace revizního principu a na ni navazující institut odmítnutí odvolání, které nesplňuje náležitosti stanovené zákonem. Jedná se o důsledek nahrazení revizního principu principem vázanosti soudu podaným odvoláním.

Zákon č. 265/2001 Sb. se rovněž výrazně dotkl druhého pilíře právní úpravy odvolacího řízení, když upustil od kasačního principu, který do té doby provázel celé odvolací řízení, a zavedl princip apelační pouze s ojedinělými prvky kasace, přičemž upřesnil některé kasační důvody. Z důvodu zvýšení rychlosti, procesní ekonomie a rovněž z hlediska efektivnosti trestního řízení jako celku v návaznosti na převahu apelačního principu, dostal odvolací soud možnost modifikovat a doplňovat skutková zjištění soudu prvního stupně tak, aby mohl sám ve věci rozhodnout.

⁵⁰ Z těch, které se týkají úpravy odvolacího řízení, lze jmenovat zejména zavedení tzv. propadné pěti denní lhůty pro odstranění vad v podaném odvolání pod nemožností přezkoumat napadený rozsudek. Pokud tedy předseda senátu soudu prvního stupně zjistí, že podané odvolání nesplňuje všechny zákonem stanovené náležitosti, je jeho povinností, aby na tento stav odvolatele upozornil a dále ho vedl k odstranění zjištěných vad zejména tím, že mu stanoví zmíněnou pětidenní lhůtu pro nápravu a současně určí konkrétní okamžik, který má za následek počátek jejího běhu. Vzhledem k tomu, že se jedná o lhůtu zákonnou, není možné ji prodloužit, nicméně ve výjimečných případech lze postupovat podle ustanovení § 61 tr. ř. a uplatnit institut navrácení lhůty. S touto změnou bezprostředně souvisí modifikace v obsahu odvolání. Odvolání musí být s účinností od 1.1.2002 odůvodněno tak, aby z něj bylo patrné, v kterých výrocích je rozsudek napadán, jaké vady jsou mu vytýkány, případně jaké vady jsou vytýkány řízení, které vydání napadeného rozsudku předcházelo. Tím v podstatě odvolatel vymezuje rozsah přezkoumávání odvolacím soudem.

V neposlední řadě dostala značných změn i úprava samotného dokazování. Zatímco podle dosavadní právní úpravy platné před zmiňovanou velkou novelizací se dokazování v řízení před odvolacími soudy provádělo jen zcela výjimečně, s účinností od 1.1.2002 je odvolacímu soudu uložena povinnost provádět důkazy potřebné pro rozhodnutí o odvolání. V tomto ohledu je odvolací soud omezen jen do té míry, že rozsah jím prováděného dokazování nesmí být tak široký, že by znamenal nahrazení činnosti soudu prvního stupně.

Na provádění důkazů se přitom použijí zákonná ustanovení týkající se provádění důkazů v hlavním líčení. Rozsáhlá novelizace trestního řádu z roku 2001 přinesla změny i v oblasti obecné roviny dokazování, např. v rovině opatřování a provádění důkazů, ať již ve stádiu vyšetřování, novelou nově upraveného zkráceného řízení, tak i ve stádiu řízení před soudem. Konkrétně byl pak upraven např. důkaz výslechem svědka a možnost jeho výslechu mimo hlavní líčení. Tyto stěžejní změny mají rovněž zásadní dopad na odvolací řízení právě v souvislosti s druhou větou ustanovení § 263 odst. 6, která pro provádění dokazování v odvolacím řízení odkazuje na pravidla při provádění důkazů v hlavním líčení. Nejen těmito, ale i ostatním výše nastíněným změnám, na kterých spočívá současná právní úprava dokazování v řízení před odvolacími soudy, se budou věnovat následující kapitoly.

3.1 Nástin základních změn v dokazování po novele trestního řádu

3.1.1 K vymezení pojmu

Dokazování v trestním řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, který směřuje k poznání skutečností důležitých pro meritorní rozhodnutí. Zákon uvádí demonstrativním výčtem v ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. některé důkazní prostředky užívané orgány činnými v trestním řízení

k poznání předmětu důkazu, tedy ke skutečnosti, která má být v rámci dokazování zjištěna. Patří sem zejména výslech osoby obviněného nebo svědka, znalecké posudky nebo ohledání osob či věcí. Rozsah dokazování se odvíjí od povahy konkrétního případu a nese v sobě okruh důkazů, které je potřeba v daném případě provést pro zjištění předmětu dokazování.

Český trestní proces je ovládán zásadou materiální pravdy⁵¹ a v tomto světle je cílem dokazování v souladu s odst. 2. ustanovení § 5 tr.ř. zjistit takový „skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.“ Dokazování je nutno chápat jako nejdůležitější procesní činnost orgánů činných v trestním řízení hned vedle samotného rozhodování, protože umožňuje zjistit skutkový stav tak, aby byl právě spravedlivým a správným rozhodnutím ve věci naplněn účel trestního řízení⁵². Značný problém v oblasti dokazování s ohledem na trestní politiku lze spatřovat zejména v tom, že „v právní úpravě dokazování i její praktické aplikaci se zřetelně projevuje střet zájmu na účinném postupu orgánů trestní justice a zájmu na dostatečné ochraně práv a svobod osob na trestním řízení zúčastněných, který je jedním ze zásadních problémů trestní politiky.“⁵³

3.1.2 Posílení úlohy procesních stran s ohledem na dokazování

Ke slibovaným změnám v obecné rovině dokazování po novele trestního řádu učiněné zákonem č. 265/2001 Sb. je třeba na prvním místě uvést, že došlo k posílení pozice procesních stran, kterým byla dána širší možnost navrhnout

⁵¹ Jistý průlom do zásady materiální pravdy přinesla novela trestního řádu z roku 2001, když zavedla nový institut tzv. nesporných skutečností zakotvených do ustanovení § 314b odst. 2. Jedná se o ty skutečnosti, od jejichž dokazování může soud v hlavním líčení upustit za předpokladu, že je jako nesporné označí státní zástupce a obviněný, pokud s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti nemá soud důvodných pochybností o těchto prohlášeních váhat.

⁵² Srov. MUSIL, J. KRATOCHVÍL, V. ŠÁMAL, P., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 373.

⁵³ ZEMAN, P. Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 6, s. 173.

a předkládat důkazy pro podporu svých tvrzení. Součinnost stran při dokazování zakotvuje ustanovení § 215 tr.ř. Stěžejní procesní úloha v konaném trestním řízení však zůstala v rukou státního zástupce⁵⁴. Je jeho povinností dokazovat vinu obviněného, a to i za případné absence jakékoliv aktivity ze strany obhajoby, které je sice dána možnost navrhnout a provádět důkazy, avšak nelze tuto možnost chápat jako její povinnost. Státní zástupce je tedy odpovědný za opatřování důkazů pro podporu obžaloby, a to buď z vlastní iniciativy, případně i na žádost předsedy senátu. K opatření konkrétního důkazu může státní zástupce pověřit policejní orgán.

Zmiňovaná novela trestního řádu tedy přesněji vymezila jednotlivé funkce procesních stran, když je rozdělila mezi obhajobu, obžalobu a soud. Před její účinností byly veškeré důkazy prováděny pouze soudem, resp. osobou předsedy senátu. Dle současné právní úpravy ve světle posílení aktivních rolí jednotlivých procesních stran je úkolem státního zástupce předkládat důkazy o správnosti svých tvrzení v podané obžalobě a přesvědčit soud o jasné existenci důvodu postavení obžalovaného před soud a o jeho vině. Tomu odpovídá na druhé straně úloha obhajoby, která má za úkol vyvrátit mínění obžaloby, resp. státního zástupce, případně dopad jeho tvrzení zmírnit ve svůj prospěch. V tomto ohledu může poukazovat na neprůkaznost, nevěrohodnost či nezákonnost důkazů obžaloby a rovněž předkládat vlastní důkazy, které následně se souhlasem soudu může i sama provést.

3.1.3 Některé nové aspekty v oblasti výpovědi svědka

Zásadní změny přinesla velká novela trestního řádu i v otázkách výpovědi svědka. Nová právní úprava pamatuje na procesní situace, kdy není možné z různých důvodů výslech svědka provést. Důkaz provedený svědeckou výpovědí je tedy institut značně specifický především proto, že zákon připouští v rámci

⁵⁴ K nově koncipované procesní úloze státního zástupce srov. FENYK, J. Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2001, č.2, s. 34 – 39.

dokazování dva možné způsoby jeho provedení – jednak samotným výsledkem svědka a jednak přečtením svědecké výpovědi. Závisí pak na zákonných ustanoveních a na soudní judikatuře, případně na právní doktríně, aby bylo s dostatečnou určitostí dáno najevo, kdy postačí k naplnění požadavku provedení důkazu pouhé přečtení svědecké výpovědi. Výslech svědka je upraven v ustanoveních § 211 a § 212 tr. ř. Pro odvolací soud, který tato obecná ustanovení o dokazování při provádění vlastního dokazování použije, je tedy důležitá zejména ta část, která objasňuje, za jakých okolností lze pouhé přečtení svědecké výpovědi považovat za právně regulérně provedený důkaz.

Zákon tedy připouští možnost, aby v souladu se zákonem stanovenými podmínkami mohl být přečten protokol o výpovědi svědka učiněné po zahájení trestního stíhání (v případě výpovědi svědka provedené jako neodkladný či neopakovatelný úkon již před jeho zahájením). „Čist výpověď o výsledku svědka v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání o odvolání lze pouze za podmínek uvedených v § 211 tr. ř. (tedy např. tehdy, jestliže soud nepokládá osobní výslech za nutný a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí nebo se souhlasem státního zástupce, pokud se obžalovaný, který byl k hlavnímu líčení řádně předvolán, bez omluvy nedostaví, nebo se bez vážného důvodu z jednací síně vzdálí).“⁵⁵

3.1.4 K možnosti provedení důkazů mimo hlavní líčení

Novela promítla do ustanovení § 183a tr. ř. možnost z výjimečně důležitých důvodů provést důkaz, případně vyslechnout obviněného, svědka nebo znalce mimo hlavní líčení. Takové důvody zákon spatřuje ve značných obtížích v provedení důkazu, které by přineslo nežádoucí průtah v řízení. Současně je však zdůrazněn požadavek, že má-li takový důkaz provedený mimo hlavní líčení sloužit jako podklad pro rozhodnutí ve věci, musí být v hlavním líčení, ve veřejném či neveřejném zasedání proveden zákonem stanoveným způsobem.

⁵⁵ POKORNÝ, M. K provedení důkazů mimo hlavní líčení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9, s. 278.

V souvislosti s tím, že proces dokazování jakožto poznávání skutečností o okolnostech dané kauzy probíhá v určitých etapách, se velmi často v celém historickém i současném vývoji trestního procesu u nás i ve světě diskutuje zejména nad otázkou vztahu dokazování v přípravném řízení a v hlavním líčení.⁵⁶ V České republice, a to je potřeba zmínit v neposlední řadě v souvislosti se zákonem č. 265/2001 Sb., se tendence ubírá tím směrem, že proces dokazování a mnohdy i opatřování důkazů se přesouvá spíše do toho stádia trestního řízení, které se odehrává před soudem. Důkazem toho jsou mj. „nově koncipované podmínky pro vrácení věci k došetření v ust. § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. [Tyto podmínky] totiž omezují možnosti k uplatnění takového postupu pouze na ty případy, kdy opatření takových důkazů by bylo výrazně obtížnější a pomalejší v rámci řízení před soudem.“⁵⁷

3.2 Vliv principu apelace na dokazování v odvolacím řízení

3.2.1 K vymezení pojmu

„Apelační princip představuje materiální i formální způsob přezkoumávání rozhodnutí v systému obou skutkových instancí, jehož výsledkem je vlastní rozhodnutí soudu, který o opravném prostředku rozhoduje.“⁵⁸ Jedná se tedy o jeden z možných způsobů vyřizování věci odvolacím soudem. Na základě takto vymezeného principu apelace lze z jistého pohledu dělit i opravné prostředky. Opravnými prostředky, které jsou postavené na ‘reformativním’⁵⁹ principu, lze napadat jak vady skutkové, tak i vady právní. Jedná se tedy zejména o odvolání,

⁵⁶ Více o problematice vztahu dokazování v těchto dvou etapách trestního řízení srov. CÍSAŘOVÁ, D. Novelizace a rektifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení. *Trestní právo*. 2001, č. 4, s. 2 – 10.

⁵⁷ VRTĚL, P., Dokazování po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9, s. 249.

⁵⁸ LANGER, P. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci? *Trestněprávní revue*. 2006, č. 8, str. 221.

⁵⁹ pojem reformativní princip ve smyslu principu apelace uvádí např. J ELÍNEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 574.

kdy má odvolací soud povinnost na základě důkazů provedených nalézacím soudem i důkazů nových přezkoumat napadené rozhodnutí v obou dimenzích: tedy v rovině skutkové i právní.

Naopak „u dovolání a stížnosti pro porušení zákona je zákonem uplatněn princip kasační, podle něhož Nejvyšší soud zpravidla vrátí věc k novému projednání a rozhodnutí orgánu, o jehož rozhodnutí jde, je-li třeba po zrušení napadeného rozhodnutí učinit rozhodnutí nové.“⁶⁰ I do těchto případů opravných prostředků vybudovaných na principu kasace je princip apelace promítnut. Spočívá v tom, že Nejvyšší soud má sice možnost po zrušení napadeného rozsudku ve věci rozhodnout znova sám, ale nepřichází v úvahu, aby měnil skutkový stav tak, jak byl zjištěn a popsán v napadeném rozhodnutí.

Třetím způsobem vyřizování věci v rámci opravného řízení je postup, který kombinuje oba vymezené principy, jak tedy princip apelační, tak princip kasační. Tento „smíšený“ postup umožňuje přezkum napadeného rozhodnutí jak po stránce skutkové, tak po stránce právní. Rozsah případného dokazování v rámci opravného řízení vybudovaného na kombinaci kasace a apelace závisí právě na rozsahu použití jednoho nebo druhého principu. Je hlavní úlohou zákonodárce, aby zejména s ohledem na hospodárnost, efektivnost a rychlost trestního řízení mezi nimi našel ideální poměr.

3.2.2 Východiska současné právní úpravy

Pro oblast dokazování v řízení před odvolacími soudy je tedy zcela klíčovou otázkou, zda je toto řízení ovládáno principem kasace nebo principem apelace. V současném českém trestním řízení je opravné řízení vybudováno na kombinaci obou principů, tedy na výše zmíněném smíšeném postupu. Oproti předchozí právní úpravě se však postup odvolacího soudu na základě kasačního principu stal výjimečným, neboť byl nahrazen principem výrazně apelačním pouze s ojedinělými

⁶⁰ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 574.

prvky kasace. Toto pravidlo má svůj původ ve zcela nové formulaci ustanovení § 259 odst. 1, který říká, že: „je-li po zrušení napadeného rozsudku nebo některé jeho části nutno učinit ve věci rozhodnutí nové, může odvolací soud věc vrátit soudu prvního stupně, jen jestliže nelze vadu odstranit ve veřejném zasedání, zejména jsou-li skutková zjištění tak nedostatečná, že je nutno hlavní líčení opakovat a nebo provádět rozsáhlé a obtížně proveditelné doplnění dokazování.“⁶¹

Hlavním důvodem, který tuto zásadní změnu ve způsobu vyřizování věci odvolacím soudem provází, byla snaha zamezit neustálému vracení věci soudu prvního stupně. Rozhodnutí odvolacího soudu je rozhodnutím konečným a nelze ho napadnout žádným řádným opravným prostředkem; nová právní úprava rovněž směřuje k omezení možnosti opětovného podávání odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí ze strany odvolatele a z toho plynoucího zpomalování celého řízení⁶². V žádném případě nebylo úmyslem zákonodárce přenášet těžiště zjišťování skutkového stavu na odvolací soud.

Soud prvního stupně tedy zůstává hlavním činitelem pro zjišťování skutkového podkladu pro rozhodnutí ve věci, a to zejména proto, že má s ohledem na princip ústnosti a bezprostřednosti⁶³ nepopíratelně lepší podmínky pro

⁶¹ ustanovení § 259 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním v aktuálním znění

⁶² Zásada rychlosti řízení patří k základním principům, na nichž je vybudovaný náš trestní řád. Přiměřená rychlost řízení je jednou ze stěžejních podmínek spravedlivého procesu. Zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení, a to ve všech stádiích trestního řízení. Z tohoto požadavku „vyplyvá v obecné rovině [povinnost] projednávat trestní věci v časově únosných mezích bez zbytečných průtahů. Je-li trestní řízení vedeno zdlouhavě, snižuje se tím jeho účinnost, výchovné i preventivní působení, autorita právního řádu i orgánů, které mají zaručovat jeho integritu.“ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 121.

⁶³ Tyto dvě zásady jsou vyjádřeny v jedenáctém a dvanáctém odstavci ustanovení § 2 a rovněž mají své ústavní zakotvení ve čl. 96 odst. 2 Ústavy ČR. „Zásada ústnosti spočívá v tom, že soud rozhoduje na základě ústního přednesu stran a ústně provedených důkazů. Zásada bezprostřednosti znamená, že soud má rozhodnout jen na základě důkazů, které byly provedeny v řízení před soudem, přičemž ze zásady ústnosti vyplývá, že soud sám vyslýchá obviněného, svědky, znalce.“ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 147.

Výjimky z těchto zásad může s ohledem na zmíněné ústavní vyjádření stanovit pouze zákon. Průlom do zásady ústnosti je např. protokol o dřívější výpovědi obžalovaného, který může být za splnění zákonem stanovených podmínek ve veřejném zasedání o odvolání přečten, podobně je tomu

provádění důkazů a jejich následného hodnocení. Respekt k nalézací instanci je v podobě dalšího apelačního prvku vyjádřen v ustanovení § 259 odst. 3 tak, že „rozhodnout sám ve věci může odvolací soud, jen je-li možno nové rozhodnutí učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn ...“⁶⁴, ovšem pouze za splnění podmínky vyjádřené pod písmeny a) a b) tohoto ustanovení, tedy tehdy, jestliže sám provedl některé podstatné důkazy, které byly provedeny v hlavním líčení nebo tehdy, jestliže originálně provedl důkazy, které v hlavním líčení provedeny nebyly.

Je třeba zdůraznit, že veškerá ustanovení týkající se možnosti dokazování před odvolacím soudem, zejména tedy první a třetí odstavce ustanovení § 259, ustanovení § 263 odst. 6 a 7 a další, je třeba vykládat v jejich vzájemné souvislosti a nelze je vytrhnout z celkového kontextu právní úpravy odvolacího trestního řízení. Na tento požadavek je soudní judikaturou i právní doktrínou kladen velký důraz, zejména po velké novelizaci provedené zákonem č. 265/2001 Sb. „Po výrazném posílení apelačních prvků odvolacího řízení je třeba § 259 odst. 3 vykládat striktně v kontextu § 259 odst. 1 trestního řádu, ze kterého je zřejmé, že se odvolací soud má k použití kasačního rozhodnutí uchýlit pouze ve výjimečných případech předvídaných hypotézou tohoto ustanovení.“⁶⁵

Z uvedeného plyne, že odvolací soud⁶⁶:

- a) zásadně doplní dokazování takovými důkazy, které jsou potřebné k tomu, aby mohl sám rozhodnout

u protokolu o výpovědi svědka nebo znalce. Zákon rovněž stanoví výjimky ze zásady bezprostřednosti, např. tehdy, pokud soud upustí od dokazování těch skutečností, které jsou stranami označené jako nesporné (§ 314d odst. 2).

⁶⁴ ustanovení § 259 odst. 3, 1. část 1. věty zákona č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním v aktuálním znění

⁶⁵ nález II. ÚS 455/05

⁶⁶ Jednotlivé body pod písm. a) až e) je nutné vykládat v kontextu celé úpravy odvolacího řízení a v jejich vzájemných souvislostech.

- b) nesmí provádět rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování, které by znamenalo nahrazování činnosti soudu prvního stupně (jedná se o projev zachování kasačních prvků; v případě, že by se jednalo o takové rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování, které by znamenalo nahrazování činnosti soudu prvního stupně, vrátí odvolací soud věc soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu projednal a znovu o ní rozhodl)
- c) se ke kasačnímu způsobu vyřízení věci uchýlí pouze tehdy, není-li možné odstranit vady ve veřejném zasedání
- d) kasační princip uplatní tehdy, nebude-li skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně dávat vůbec dostatečný obraz o skutkovém stavu případu nebo nové důkazy navrhané stranami by mohly zcela změnit skutkový stav věci
- e) nemůže sám rozhodnout pouze na základě toho, že změnil skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně, protože např. jinak hodnotí důkazy provedené v hlavním líčení, přičemž sám žádné důkazy neprovede

S ohledem na zásadu vyplývající z ustanovení § 259 odst. 1, který byl citován výše, by měl odvolací soud v oblasti dokazování zaměřit svou činnost na důkazy, které mají pro jeho rozhodnutí stěžejní význam, přičemž „originální provedení důkazů před odvolacím soudem přichází v úvahu tehdy, jestliže soud prvního stupně tyto důkazy neprovedl v hlavním líčení proto, že je opomněl provést nebo je nepovažoval za potřebné, nebo o nich nevěděl a návrh na jejich provedení byl učiněn až po podaném odvolání v souladu se zásadou úplné apelace (§ 249 odst. 3) nebo až ve veřejném zasedání před odvolacím soudem.“⁶⁷

Vzhledem k velmi individuální povaze každé kauzy a s ohledem na to, že možnost provádět dokazování nebo doplňovat dokazování provedené v hlavním líčení je v zákoně upravena jen rámcově (a nelze ji ani upravit jinak), závisí na odvolacím soudu, aby uvážil, zda konkrétní dokazování či doplnění dokazování

⁶⁷ komentář k ustanovení § 259 odst. 3. PÚRY, F. BAXA, J. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 2024.

v daném případě nepřekračuje hranici, která by znamenala nahrazení činnosti soudu prvního stupně, zda důkaz, který provede, lze v souladu se zákonem považovat za důkaz podstatný, za jakých okolností je možné se v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů odchýlit od hodnocení důkazů provedeného soudem prvního stupně a podobně. Následující část se bude věnovat některým z těch problematických pasáží, které judikatura vzhledem k jejich povaze zmiňuje nejčastěji.

3.3 Vliv zachovaných kasačních prvků na dokazování v odvolacím řízení

3.3.1 K vymezení pojmu

„Kasační princip představuje formální způsob přezkoumávání rozhodnutí vždy s devolutivním účinkem v systému dvou nebo tří instancí, kdy instance, jejíž rozhodnutí je přezkoumáváno, je vždy instancí skutkovou, a instance, která rozhodnutí přezkoumává, je instancí právní.“⁶⁸ Opravný prostředek podaný v tom stádiu trestního řízení, které je ovládáno kasačním principem, může vytýkat pouze právní vady napadeného rozhodnutí. Soud, který napadené rozhodnutí přezkoumává, není oprávněn provádět vlastní originální dokazování nebo opakovat dokazování, které provedl nalézací soud, protože takovému rozhodnutí nelze vytknout vady ve skutkových zjištěních. Z toho vyplývá, že tento soud není oprávněn jakkoliv měnit skutkový stav zjištěný nalézací instancí. Na kasačním principu je v současné právní úpravě vybudován ten úsek trestního řízení, v němž se rozhoduje o podaném dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona.

Základními východisky současné právní úpravy dokazování v řízení před odvolacími soudy se věnovala předchozí kapitola, a to nejen s ohledem na princip

⁶⁸ LANGER, P. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci? *Trestněprávní revue*. 2006, č. 8, s. 222.

apelace, ale také v souvislosti s principem kasace. Je tomu tak zejména proto, že tyto dva principy se bezprostředně podmiňují a tak je nelze popsat odděleně bez přihlídnutí k jejich vzájemné souvislosti. Následující odstavce se tedy dotknou dalšího významného pilíře, který zásadně ovlivňuje oblast dokazování v řízení před odvolacími soudy. Jedná se o kasační důvody, jejichž značnou modifikaci přinesla velká novela trestního řádu z roku 2001 v tom smyslu, že došlo k jejich upřesnění.

3.3.2 Upřesnění kasačních důvodů s ohledem na dokazování

Tzv. kasační (nebo také zrušovací) důvody jsou upraveny v ustanovení § 258 tr. ř. Při jejich aplikaci, resp. při aplikaci toho ustanovení, musí odvolací soud postupovat v souladu s úpravou na toto ustanovení navazující, zejména s § 259 – 262 a § 265 tr.ř. Nezastupitelnou roli hraje také velká novela, zákon č. 265/2001 Sb., která do úpravy odvolacího řízení vnesla vcelku zásadní posun, došlo k výraznému posílení principu apelace (téměř lze hovořit o nahrazení kasačního principu apelačním). Jak již bylo zmíněno výše, došlo zároveň k upřesnění kasačních důvodů. Takto nově pojatá právní úprava ve své podstatě znamená omezení rozsahu možnosti odvolacího soudu doplňovat dokazování a tím měnit skutkový stav věci tak, jak byl zjištěn soudem prvního stupně. Jinými slovy -zákon stanoví, za jakých podmínek může odvolací soud měnit skutková zjištění nalézacího soudu a tím v konečném důsledku změnit jeho rozhodnutí.

Zachované prvky kasačního principu, které se dotýkají možnosti dokazování v řízení před odvolacími soudy nejvíce, jsou zakotveny v ustanovení § 258 tr. ř. pod písmeny a) až c). Důvodem pro to, aby odvolací soud upřednostnil výjimečný kasační postup, jsou zejména vady v postupu nalézacího soudu, případně v postupu jiných orgánů činných v tom stádiu trestního řízení, které řízení před soudem prvního stupně předcházelo⁶⁹ a v jehož souvislosti lze mít důvodnou

⁶⁹ Řízení, které předcházelo napadenému rozhodnutí, počíná běžet od zahájení úkonů trestního řízení, resp. od okamžiku, kdy o tom policejní orgán sepíše záznam podle § 158 odst. 3. první věty, a nebo v některých případech od okamžiku zahájení trestního stíhání

pochybnost, že věc byla náležitě objasněna. Tyto vady mohou podle právní doktríny vztahující se k písm. a) spočívat například v tom, že došlo k porušení ustanovení o vyhledávání, opatrování či hodnocení důkazů, byla porušena zásada bezprostřednosti a ústnosti při provádění důkazů, nebylo zabezpečeno právo na obhajobu, hlavní líčení se konalo v nepřítomnosti některé z procesních stran nebo naopak za účasti vyloučeného orgánu na řízení etc. Úkolem odvolacího soudu je nejen zjistit, zda se vady mající vliv na správnost a zákonnost rozhodnutí vyskytly, ale také určit, jaký vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku mají a zda se jedná o vady podstatné⁷⁰, tak jak to vyžaduje zákon.

Po zrušení rozsudku soudu prvního stupně podle písm. a) se odvolací soud může v ojedinělých případech uchýlit i k tomu, že svým rozhodnutím vrátí věc státnímu zástupci k došetření, jinými slovy, že vrátí věc zpět až do stádia přípravného řízení podle ustanovení § 260 tr.ř. Toto ustanovení je ve vztahu speciality k § 259 odst. 1, protože zakládá možnost zcela výjimečného postupu odvolacího soudu. Zmíněný postup přichází v úvahu tehdy, pokud odvolací soud dojde k závěru, že dosavadní řízení je zatíženo takovou procesní vadou, kterou nelze odstranit v řízení před soudem.

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 4 Tz 27/2009 vyplývá, že takovou podstatnou a neodstranitelnou procesní vadou může být okolnost, že obžalovaný neměl po celou dobu trestního řízení obhájce, ač ho podle zákona měl mít, nebo tehdy, byla-li podána obžaloba pro skutek, pro který vůbec nebylo zahájeno trestní stíhání, přičemž odvolací soud v první řadě zkoumá, zda není dán důvod pro jiné rozhodnutí ve věci (např. zastavení trestního stíhání odvolacím soudem). Z hlediska dokazování v řízení před odvolacími soudy je stěžejní, že „důvodem pro vrácení věci státnímu zástupci k došetření ze stádia odvolacího řízení již není pouhý požadavek náležitě objasnění věci (jak tomu bylo před účinností zákona č. 265/2001 Sb.), a to ani tehdy, jestliže by se jednalo o nedostatečná skutková zjištění znamenající obtížné a rozsáhlé došetření

⁷⁰ co lze považovat za podstatnou vadu Srov. předchozí kapitola

skutečností důležitých pro rozhodnutí ve věci, jež by soud prvního stupně nemohl provést rychleji než státní zástupce.“⁷¹

Pod písm. b) ustanovení § 258 lze nalézt zrušovací důvod spočívající v neúplnosti nebo nejasnosti těch skutkových zjištění, která se týkají přezkoumávané části rozsudku. Doktrína je jmenuje demonstrativním výčtem: „může jít především o nedodržení ustanovení o formálních náležitostech a obsahových náležitostech rozsudku (§ 120 až § 124 tr. ř.), kdy je výrok neúplný, nejasný, nesrozumitelný nebo připouštějící rozporný výklad.“⁷² Tyto vady jsou pak následně schopny způsobit stav, kdy by odvolací soud musel vytvářet nový skutkový podklad pro své rozhodnutí v takovém rozsahu, který by znamenal nahrazení činnosti soudu prvního stupně, anebo způsobí, že z hlediska správnosti nelze napadený rozsudek v odvolacím řízení vůbec přezkoumat.

Velký důraz, který je kladen na odůvodnění rozsudku, má své opodstatnění i zde. Rozsudek je totiž rovněž vadný, pokud z jeho odůvodnění není patrné, „jaké skutečnosti vzal soud za prokázané a o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se při hodnocení provedených důkazů řídil, zejména pokud si vzájemně odporovaly... jak se soud vypořádal s obhajobou, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů a jakými právními úvahami se řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona o otázce trestu a viny ... V odůvodnění se tedy soud musí vypořádat se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí.“⁷³

A konečně na základě písm. c) ustanovení § 258 může odvolací soud zrušit napadený rozsudek také tehdy, pokud by vzhledem k pochybnostem o správnosti skutkových zjištění musel opakovat nebo provádět nové dokazování, které by s ohledem na jeho rozsah znamenalo nahrazování činnosti nalézacího soudu. Tento zrušovací důvod je nutné vykládat v souvislosti s důvody stanovenými pod písmeny a) a b) tohoto ustanovení, neboť pochybnosti o správnosti skutkových

⁷¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 4 Tz 21/2003

⁷² Miroslav Růžička, Komentář k trestnímu řádu. Dostupný na ASPI.

⁷³ Miroslav Růžička. Komentář k trestnímu řádu. Dostupný na ASPI.

zjištění mohou vyplývat buďto z vad řízení nebo jiných vad, kterými rozsudek trpí, nebo z nových skutkových zjištění, která vplynula z nově provedených důkazů, případně nových skutečností, na něž strany poukázaly až v podaném odvolání.

Právě nedostatečná skutková zjištění, která by vedla k tomu, že by odvolací soud musel provést rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování, jsou důvodem pro to, aby odvolací soud mohl vrátit s ohledem na zachované prvky kasace věc soudu prvního stupně. Je na zvážení soudu, zda se k takovému postupu uchýlí či nikoliv⁷⁴, zejména s přihlédnutím k účelnosti a rozsahu nezbytného doplnění dokazování. Není však vadným procesním postupem, „rozhodne-li se odvolací soud provést ve veřejném zasedání důkazy potřebné pro rozhodnutí o odvolání, [následně] mu nic nebrání, aby i po jejich provedení napadený rozsudek zrušil podle § 258 odst. 1 tr. ř. a věc vrátil podle § 259 odst. 1 tr. ř. soudu prvního stupně, pokud dojde k závěru, že bude zapotřebí provádět další rozsáhlé a pro odvolací soud obtížně proveditelné dokazování, které by znamenalo nahrazovat činnost soudu prvního stupně.“⁷⁵

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb. uvádí, že: „kasace by po provedení důkazů nutných k věcně správnému rozhodnutí o odvolání měla přicházet v úvahu právě jen tehdy, když důkazy provedené před soudem prvního stupně nebudou vůbec dávat dostatečný obraz o skutkovém stavu případu nebo nové důkazy navrhované stranami by mohly zcela změnit zjištěný skutkový stav věci.“⁷⁶ S ohledem na účel zákona, na význam a smysl zachování kasačních prvků v převládajícím principu apelace, i s ohledem na důvodovou zprávu, by tedy mělo být vrácení věci soudu prvního stupně pouze krajní možností.

⁷⁴ Ustanovením § 259 odst. 5 jsou však vymezeny dvě výjimky, kdy odvolací soud nemůže sám ve věci rozhodnout, a to ani přesto, že jsou splněny podmínky dané odst. 3 a 4 tohoto ustanovení a není třeba opakovat hlavní líčení z důvodu nedostatečného skutkového zjištění ani provádět rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování.

⁷⁵ judikát Krajského soudu České Budějovice ve věci sp. zn. 4 To 928/2001

⁷⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění trestní řád, září 2000, k bodům 163-174, str. 32

Pokud však odvolací soud shledá závažné důvody pro to, aby věc vrátil soudu prvního stupně a ten ji pak v potřebném rozsahu projednal, je důležité, aby odvolací soud alespoň rámcově vymezil rozsah takového „potřebného projednání“, tedy aby určil, v jakých směrech je potřeba doplnit dokazování, případně aby vyslovil svůj právní názor. Je však zcela vyloučené, aby odvolací soud dával nalézacímu soudu závazné pokyny ke způsobu hodnocení důkazů. V případě, že soud prvního stupně nebude respektovat právní názor odvolacího soudu, případně neprovede ty úkony, jejichž provedení odvolací soud nařídil, bude se jednat o vadu, která může mít za následek zrušení napadeného rozsudku a jeho vrácení soudu prvního stupně.

3.4 Omezení revizního principu

3.4.1 K vymezení pojmu

K vymezení pojmu revizního principu je vhodné navázat na vcelku rozsáhlou definici Pipka. Tzv. revizní princip představuje: „rozsah přezkoumávání rozhodnutí na základě zásady oficiality, kdy není rozhodující v opravném prostředku vymezený rozsah napadení rozhodnutí, když orgán oprávněný o opravném prostředku rozhodovat rozhodnutí přezkoumává obligatorně pouze z podnětu opravného prostředku v plném rozsahu ve všech výrocích (i z hlediska, že některý výrok chybí nebo je neúplný), ohledně všech skutků (resp. trestných činů, věcí) a osob, o kterých bylo v napadeném rozhodnutí rozhodnuto, stejně jako správnost postupu řízení, které předcházelo rozhodnutí, vše všestranně a ze všech důvodů, ze kterých bylo možno rozhodnutí napadnout, ze všech hledisek, která přicházejí v úvahu, tedy do všech důsledků, tzn. s přihlédnutím i k těm chybám rozhodnutí a řízení, které nebyly opravným prostředkem vytýkány.“⁷⁷

⁷⁷ PIPEK, J. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech: Revizní princip*. Praha: Universita Karlova, 1998, s. 32.

Jinými slovy a stručněji řešeno – orgán rozhodující o opravném prostředku přezkoumává správnost všech výroků rozhodnutí bez ohledu na rozsah vad, které jsou napadenému rozhodnutí vytýkány. S ohledem na osobu odvolatele lze revizní princip vymezit jako úplný, kdy se přezkumná povinnost vztahuje nejen k osobě, která podala odvolání, ale i k ostatním osobám rozhodnutím dotčeným, nebo jako omezený, který vychází z povinnosti přezkoumat jen tu část rozhodnutí (resp. všechny výroky) týkající se osoby odvolatele.

3.4.2 Východiska současné právní úpravy

Velká novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., přinesla zcela nový rozměr v rozsahu přezkumné činnosti odvolacího soudu. Do trestního řádu, který byl do účinnosti zmíněné novely plně ovládnut důsledným revizním principem, byl zaveden princip vázanosti soudu podaným odvoláním. Odvolací soud je povinen přezkoumávat zákonnost a odůvodněnost jen těch oddělitelných výroků rozsudku, proti nimž odvolání směřuje (tedy vad skutkových a vad právních – jak hmotněprávních, tak procesních). Současně přezkoumává i námitky vytýkající vady v řízení, které vydání napadeného rozsudku předcházelo, a které jsou schopné způsobit, že některý odvoláním napadený výrok chybí nebo není správný. V obou případech je rozsah jeho činnosti vázán na vady, které jsou v podaném odvolání vytýkány.⁷⁸

Současná právní úprava však revizní princip zcela neodmítla a zachovala některé jeho prvky. Ty jsou vyjádřeny zejména v poslední větě odst. 3 ustanovení § 254 tak, že odvolací soud je povinen přihlížet i k těm vadám, které sice nebyly podaným odvoláním výslovně napadeny, ale jejich výskyt má vliv na správnost výroků, které odvoláním napadeny byly. Poslední věta druhého odstavce připouští, že má odvolací soud možnost rozhodnout nad rámec vytýkaných vad v podaném odvolání.

⁷⁸ Srov. § 249 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním v aktuálním znění

Lze tedy hovořit o omezeném revizním principu, v jehož důsledku došlo zejména k prolomení vedoucí úlohy zásady oficiality a posílení postavení zásady dispoziční. Rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu se odvíjí od osoby, která podává odvolání proti napadenému rozsudku; odvolatel tedy disponuje s právem napadat jednotlivé výroky rozsudku vydaného v předcházejícím řízení a tomu odpovídá jeho povinnost vymezit vady, které jsou tomuto rozhodnutí vytýkány pod sankcí odmítnutí odvolání z důvodu nedostatku obsahových náležitostí.

Podle právní doktríny lze přiměřeně vycházet z nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 122/96, který stanoví, že: „Revizní princip, který ovládá ‘ex offio’ odvolací řízení ve smyslu ustanovení § 254 tr.ř., znamená, že odvolací soud se v konečném výroku i jeho odůvodnění musí vypořádat se všemi námitkami odvolatele (stěžovatele), uplatněnými v odvolání.“ K možnosti dokazování v řízení před odvolacím soudem s ohledem na změnu v revizním principu dodává, že: „Odvolací soud však není povinen důsledně provádět veškeré důkazy navrhané obžalovanými, ale je pouze povinen ze zjištěných skutkových závěrů vyvodit odpovídající právní hodnocení.“

Odvolací soud má možnost odstranit vady v samotném odvolacím řízení a rozhodnout v meritu věci sám. Při tomto postupu je vázán ustanovením § 259 odst. 3, resp. je omezen možností rozhodnout na základě skutkového podkladu, který byl správně zjištěn soudem prvního stupně, případně rozhodnout v souladu se změněným skutkovým stavem, který byl v zákonem stanovených mezích odvolacím soudem doplněn. Součástí přezkoumávání odůvodněnosti rozsudku je prověrka dostatečnosti provedených důkazů z toho hlediska, „zda jejich souhrn úplně a všestranně objasňuje projednávanou věc a vylučuje jinou verzi rozhodnutí než tu, k níž dospěl soud v napadeném rozsudku.“⁷⁹

Kromě skutečností uvedených v odvolání, které jsou případně podloženy nabízenými důkazy, může soud nad rámec tohoto vymezení použít i jiné skutečnosti a důkazy, pokud to uzná za vhodné, přičemž v souladu s ustanovením

⁷⁹ PŮRY, F. BAXA, J. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 2024.

§ 259 a § 263 odst. 6 a 7 tr. ř. nesmí překročit takový rozsah, který by znamenal nahrazování činnosti soudu prvního stupně.

V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že revizní princip je nutné chápat jako princip vymezující rozsah přezkumné povinnosti odvolacího (nebo jiného soudu). Jistě ho nelze vymezit jako jeden ze způsobů vyřizování opravného prostředku, což někteří autoři výslovně zdůrazňují. Petr Langer ve svých argumentacích tvrdí, že „revizní princip (ve smyslu způsobu vyřizování opravného prostředku) je pouze dalším rozvinutím kasace při recepci francouzského trestního řízení, když kasace, která se zdála až příliš jednostranná, byla různými způsoby modifikována, aby se stala pružnější.“⁸⁰ V této souvislosti navazuje na Pipka, který vychází z předpokladu, že revizní princip není ničím jiným než dalším rozvíjením principu kasace pomocí prvků apelace.⁸¹

3.5 Některé problémy dokazování v řízení před odvolacími soudy s odkazem na soudní judikaturu

Judikatura týkající se této části právní úpravy je dosti ustálená. Reaguje na mnohdy velmi zajímavé případy, které se v rámci činnosti soudů často objevují. Následující část se bude věnovat některým dílčím otázkám, které se v praxi v souvislosti s méně určitým textem zákona vyskytují a na něž je potřeba najít odpověď v soudní judikatuře. Např. uvádí-li zákon v ustanovení § 259 odst. 3 písm. a), že se odvolací soud může odchýlit od skutkového zjištění soudu prvního stupně tehdy, jestliže provede znovu některé pro skutkové zjištění podstatné důkazy provedené již v hlavním líčení, je nutné se ptát, co si lze pod pojmem „podstatný důkaz“ představit. Fakt, že se odvolací soud může za určitých okolností odchýlit od skutkových zjištění soudu nalézacího, je těžištěm zájmu soudní judikatury. Z této

⁸⁰ LANGER, P. Princip způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci? *Trestněprávní revue*. 2006, č. 8, s. 221.

⁸¹ Srov. PIPEK, J. *Princip apelace a kasace a jejich uplatnění v odvolání v československém trestním řízení*. Praha: Universita Karlova, 1980, s. 31.

možnosti totiž vyplývají další drobné odchylky, které se stávají v soudní praxi problematické, např. ohledem na zákaz tzv. překvapivých rozhodnutí.

Následující podkapitoly poukazují rovněž na judikaturu týkající se stěžejní zásady, která provází dokazování ve všech jeho stádiích, a to je zásada volného hodnocení důkazů. Zabývat se budou také otázkou ústavněprávních následků porušení zákona v požadavku na dokazování v odvolacím řízení. Vzhledem k omezenému rozsahu práce není možné prozkoumat a popsat všechny nepatrné niance, které se v oblasti dokazování v řízení před odvolacími soudy objevují. Na základě určité selekce budou tedy popsány ty nejdůležitější, případně nejzajímavější, je však nutné je chápat v jejich vzájemných souvislostech i v kontextu celého trestního řádu.

3.5.1 Podstatné důkazy

Odvolací soud je povinen v souladu s ustanovením § 259 odst. 1 písm. a) pečlivě zvážit, které důkazy - s ohledem na zmíněná ustanovení trestního řádu - může považovat pro skutkové zjištění za podstatné. Soudní judikatura chápe jako podstatné důkazy takové právně relevantně provedené důkazy, na jejichž základě se může odvolací soud odchýlit od skutkových zjištění soudu prvního stupně. Jejich základním atributem je to, že musí být nezpochybnitelně podstatné; tzn., že nepostačí, budou-li jako podstatné provádějícím soudem pouze označené. V právní doktríně ani v judikatuře nelze nalézt ucelenou a jednotnou definici, lze však postihnout několik příkladů podstatných důkazů, podle nichž je možné se orientovat.

Jak vyplývá např. z nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 455/05 ze dne 24.4.2008, provedení důkazu pouhým přečtením podstatné části sběrného spisu v daném případě nelze označit za provedení podstatného důkazu. Je tedy zcela vyloučené, aby za správný a spravedlivý byl považován takový postup odvolacího soudu, kdy dojde ke změně skutkových závěrů nalézacího soudu a z této změny

jsou odvozeny odlišné právní závěry, přičemž se odvolací soud opírá o pouze zdánlivě provedený podstatný důkaz ve smyslu ustanovení § 259 odst. 3.

V tomtéž nálezu Ústavního soud zmíněného výše lze nalézt i další příklady takového důkazu, který jen zdánlivě naplňuje atributy důkazu podstatného. Jsou jimi skutková zjištění učiněná v jiné trestní věci. Ústavní soud v této věci zaujal své zřejmé stanovisko, když konstatoval, že: „je více než problematické, jestliže pro skutková zjištění a zvláště pak pro výši a povahu uloženého trestu, z hlediska odůvodnění odvolacího soudu klíčový (podstatný) důkaz představuje skutkové zjištění učiněné v jiné trestní věci. Nelze odhlédnout od faktu, že toto skutkové zjištění mohlo být a pravděpodobně i bylo učiněno v jiném kontextu, než v jakém bylo učiněno v trestní věci stěžovatele.“ Dle názoru Ústavního soudu tedy takový důkaz nelze považovat za podstatný důkaz ve smyslu ustanovení § 259 odst. 3 písm. a), jako podstatný důkaz, na jehož základě by mohlo dojít k odlišným skutkovým zjištěním, v odvolacím řízení nemůže obstát a nepostačí, že je jako podstatný odvolacím soudem označen.

Odvolací soud je tedy oprávněn a dokonce povinen doplnit řízení o ty podstatné důkazy, které budou klíčové pro jeho rozhodnutí. „Stávající právní úprava by měla bránit situacím, aby důvodem zrušení rozsudku a vrácení věci soudu prvního stupně byla okolnost, že tento soud např. nevyslechl svědka, který (možná) k věci může něco sdělit, nebo měl již vyslechnutého svědka ‘dovyslechnout’, zeptat se znalce na dílčí otázku, vyžádat listinu a provést jí důkaz apod.“⁸² Komentář k trestnímu řádu uvádí tímto demonstrativním výčtem příklady doplnění dokazování, které může odvolací soud provést sám bez součinnosti soudu nalézacího. Na základě tohoto postupu následně dojde k závěru, že nově doplněná skutková zjištění tvoří spolehlivý podklad pro meritorní rozhodnutí, případně se – méně často - ztotožní s názorem, že je i přesto nutné s ohledem na značné nedostatky ve skutkových zjištěních napadený rozsudek zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí ve věci.

⁸² PŮRY, F. BAXA, J. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2023.

3.5.2 K rozsahu změny ve skutkových zjištěních

Jeden z velmi zajímavých momentů, které lze v judikatuře v souvislosti s možností odvolacího soudu odchýlit se od skutkových zjištění soudu prvního stupně nalézt, je otázka rozsahu změny skutkových zjištění. Tuto problematiku popisuje poměrně současný náleží Ústavního soudu ze dne 26.3.2009 ve věci sp. zn. I. ÚS 3108/08. Zmíněný judikát řeší případ, kdy odvolací soud zruší napadený rozsudek podle ustanovení § 258 odst. 1 písm. b), tedy zejména pro nejasnost a neúplnost jeho skutkových zjištění týkajících se přezkoumávané části rozsudku a následně rozhodne sám, aniž by opakovat některé podstatné důkazy provedené v hlavním líčení nebo provedl některé nové důkazy tak, jak mu stanovuje zákon.

V daném případě postavil odvolací soud své nové rozhodnutí na skutkových zjištěních popsáných nalézacím soudem, přičemž konstatoval, že skutkový stav byl v napadeném rozhodnutí „převážně správně zjištěn“ – jak uvedl v odůvodnění svého nového rozhodnutí v dané věci. Ústavní soud označuje takový procesní postup za vadný, což odůvodňuje tím, že i částečnou změnu skutkových zjištění je nutné považovat za odchýlení se od zjištěného skutkového stavu nalézacím soudem. Konstatuje-li tedy soud, že byl skutkový stav „převážně správně zjištěn“, pak mění skutkový stav v napadeném rozsudku. „Klíčové stran vadného procesního postupu odvolacího soudu je - jak plyne jak z odůvodnění napadeného rozsudku odvolacího soudu, tak především z protokolu o veřejném zasedání ze dne 18.1.2008 (srov. s. 1886 a násl. spisu) - že částečnou změnu skutkového stavu učinil odvolací soud bez opakování relevantních důkazů provedených soudem prvního stupně.“⁸³

V této souvislosti zmíněný judikát odkazuje na náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 445/06, který dále rozvádí patřičná zákonná ustanovení. Uvádí, že je "zásadně nepřijatelné, aby odvolací soud sám rozhodl rozsudkem, aniž by neprovedl žádné důkazy a měnil by skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně

⁸³ náleží I. ÚS 3108/08

v hlavním líčení. Pokud tedy odvolací soud považuje rozsah dokazování před soudem prvního stupně za úplný, ale provedené důkazy hodnotí jinak, nemůže rozhodnout po zrušení rozsudku soudu prvního stupně, aniž by důkazy přímo neprovedl v rámci veřejného zasedání."⁸⁴

3.5.3 Porušení zákonných požadavků v oblasti dokazování jako předpoklad vzniku tzv. překvapivých rozhodnutí

Pokud by se odvolací soud odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně v rozporu se zákonem např. tím, že by jen zdánlivě doplnil dokazování, že jinak hodnotil důkazy provedené v hlavním líčení nebo jiným způsobem, bylo by odvolací řízení zatíženo vážnou vadou, která nese jasné známky libovůle a nerespektuje zákonná ustanovení. Tyto a další okolnosti, které popisuje např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 544/98⁸⁵, případně nález sp. zn. III. ÚS 93/99⁸⁶ nebo nález sp. zn. II. ÚS 445/06 (a dále např. rozhodnutí R 57/1984, R 20/1997, časopis Právní rozhledy PR 7/1999), nesou podle ustálené judikatury zejména Ústavního soudu jasné znaky libovůle, která je jedním ze základních atributů tzv. překvapivých rozhodnutí.

Definici tzv. „překvapivého rozhodnutí“ vymezuje judikatura velmi obecně a široce v nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 220/04. Pod tímto termínem si lze představit takové rozhodnutí, které „nebylo možno na základě zjištěného skutkového stavu předvídat.“ Překvapivé rozhodnutí je výsledkem rozhodovací činnosti soudu spočívající v jeho pochybení, když soud nerespektuje právní předpisy a zcela v rozporu s požadavkem předvídatelnosti soudního rozhodnutí a vzhledem k celkové procesní situaci učiní ve věci rozhodnutí naprosto nepředvídatelně. Příkladem může být již několikrát popsaná situace, kdy odvolací soud po zrušení napadeného rozsudku rozhodl ve věci sám na základě jím

⁸⁴ nález II. ÚS 445/06

⁸⁵ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 15, str. 75

⁸⁶ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 14, str. 161

změněného skutkového stavu bez jakéhokoliv doplnění dokazování. Je nutné zdůraznit, že zejména s ohledem na princip právní jistoty hovoří právní teorie a soudní judikatura o zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí.

Jiným příkladem, kdy Ústavní soud dochází k závěru, že postup obecných soudů vykazuje známky libovůle a na jeho konci stojí tzv. překvapivé rozhodnutí, jsou případy související s narušením zásady volného hodnocení důkazů. Je tomu tak např. tehdy, když se „odvolací soud odchýlí od hodnocení důkazů soudem prvního stupně a tyto důkazy hodnotí jinak, aniž by je sám opakoval nebo doplnil. Jinými slovy, odchýlil-li se odvolací soud nejen od skutkových zjištění, jaká učinil soud prvního stupně na základě bezprostředně před ním provedených důkazů, ale také od právních závěrů z těchto zjištění vycházejících, a rozhodl sám bez jakéhokoliv dokazování, aniž by jakýmkoliv způsobem umožnil účastníkovi řízení vyjádřit se k jím nově nastolenému meritu věci, odepřel mu tímto postupem právo na spravedlivý proces.“⁸⁷

Toto pravidlo spočívající v zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí má své zásadní uplatnění zejména s ohledem na osobu obžalovaného, protože by bylo porušením práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu, pokud by byl obžalovaný vystaven nejistotě ze změny svého postavení bez možnosti bránit se v takovém případě řádným opravným prostředkem. V první řadě by tedy bylo zasaženo právo odvolatele na spravedlivý proces, „jelikož (odvolací soud) zrušil rozhodnutí nalézacího soudu a sám meritorně rozhodl na základě odlišného hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně, aniž je sám ve veřejném zasedání opakoval a umožnil stěžovateli se k jím nově nastolenému stavu věci vyjádřit.“⁸⁸

Z ústavněprávního hlediska by bylo nejen v případech tzv. překvapivých rozhodnutí, ale i ve všech ostatních popsanych výše, porušené zmíněné právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst.

⁸⁷ nález ÚS 109/2002-n

⁸⁸ nález II. ÚS 445/06

1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to zejména tím, že by odvolací soud svým postupem oslabil jednu ze základních ústavním pořádkem chráněných zásad trestního řízení – zásadu ústnosti a bezprostřednosti vymezenou čl. 96 odst. 2 Ústavy a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Stěžejní postavení má v tomto ohledu také zásada přimosti, která je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 11 tr. ř. a má své opodstatnění především v návaznosti na ustanovení § 263 odst. 7 tr.ř., které stanovuje postup odvolacího soudu při hodnocení důkazů.

3.5.4 K problematice zásady volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů v minulosti nahradila systém formálních pravidel⁸⁹, podle nichž se hodnotily jednotlivé důkazy provedené v různých stádiích trestního řízení, a nejen náš, ale i další současné moderní systémy trestní justice jsou vybudovány právě v jejím světle. Zakotvením této zásady do našeho právního řádu bylo zabráněno mechanickému postupu při hodnocení důkazů. „Pouze po takovém dokazování, které uskutečňuje princip, že těžiště dokazování i celého řízení spočívá na soudním přelíčení, může soud nestranně a nezávisle na základě zásady volného hodnocení důkazů, bez předem vytvořeného názoru a ovlivnění spisem a materiály opatřené v přípravném řízení, na základě bezprostřednosti a ústnosti, učinit spravedlivé rozhodnutí.“⁹⁰

Judikatura, vztahující se k právní úpravě nového rozhodnutí soudu v rámci odvolacího řízení, se velmi často dotýká otázek z oblasti zásady volného hodnocení důkazů. V každém případě je nutné v první řadě vycházet ze zákonem stanoveného obligatorní pravidla, že odvolací soud je vázán hodnocením důkazů tak, jak to provedl soud prvního stupně. Je nutné, aby postupoval výhradně podle svého vlastního vnitřního přesvědčení, avšak po pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě, ve vzájemných relevantních souvislostech i v jejich souhrnu.

⁸⁹ více o těchto formálních pravidlech srov. VYŠINSKÝ, A. J. *Theorie soudních důkazů v sovětském právu*. Praha: Mír, 1950.

⁹⁰ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 356.

Smí-li tedy odvolací soud při novém rozhodnutí přihlížet jen k těm důkazům, které sám provedl v rámci odvolacího řízení, musí při jejich hodnocení navazovat na důkazy provedené nalézacím soudem v hlavním líčení. K jinému hodnocení daného důkazu se může uchýlit jen tehdy, jestliže byl opětovně proveden v odvolacím řízení.

Jestliže odvolací soud považuje rozsah dokazování za úplný, nicméně jen na základně vlastního hodnocení důkazů, které však v rozporu se zásadou ústnosti a bezprostřednosti neprovedl sám, dojde k jinému logickému závěru o skutkových zjištěních než nalézací soud, nemůže po zrušení rozsudku soudu prvního stupně rozhodnout novým rozsudkem. Například „pokud se tedy odvolací soud neztotožnil s hodnocením výpovědi určitého svědka a se závěrem učiněným z jejího obsahu soudem prvního stupně, měl odvolací soud sám takového svědka vyslechnout, aby si tím dle zásady ústnosti a bezprostřednosti opatřil dostatečný podklad pro odchylné hodnocení obsahu jeho výpovědi i pro změnu skutkových závěrů a právní kvalifikace skutku, která z toho vyplývala.“⁹¹

Na otázce odlišného hodnocení věrohodnosti svědka lze poukázat i na další aspekty vlivu zásady volného hodnocení důkazů na dokazování před odvolacími soudy. V první řadě – k případu, kdy má posouzení věrohodnosti svědka stěžejní význam pro prokázání viny, se poměrně rozsáhle vyjadřuje Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 29. dubna 2008 ve věci sp. zn. ÚS 608/06. Výslech svědka jako důkazní prostředek, resp. jeho výpověď jako důkaz, má sice oproti ostatním důkazním prostředkům poněkud specifický charakter, ale odvolací soud (nebo jakýkoliv jiný soud v rámci obecné soustavy soudů, který tento důkaz provádí) je povinen jej hodnotit na základě zásady volného hodnocení důkazů stejně jako jiný důkaz – s ohledem na všechny okolnosti případu, v souhrnu s ostatními důkazy i v jejich vzájemných souvislostech, a dále z hlediska jeho zákonnosti (zda byl opatřen zákonem stanoveným způsobem) a hodnověrnosti.

⁹¹ judikát PR 7/1999

Výše zmíněný judikát⁹² Ústavního soudu ve věci sp. zn. ÚS 608/06 dále s ohledem na posouzení věrohodnosti svědka uvádí, že „z hlediska kautel spravedlivého procesu a práva na obhajobu nelze považovat přečtení výpovědi nepřítomného svědka za provedení důkazu, které by mohlo mít relevanci z hlediska změněného hodnocení věrohodnosti svědka.“⁹³ Tento ústavní nález vychází z premisy, že „jakkoli vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok.“⁹⁴ Citovaný předpoklad lze zobecnit a vztáhnout na všechny případy provádění důkazů, nejen na důkaz provedený výpovědí svědka, kterým se věnuje předně.

V daném případě se odvolací soud dopustil zásadně vadného procesního postupu, pokud považoval svědeckou výpověď provedenou v hlavním líčení za věrohodnou, tedy v rozporu s názorem nalézacího soudu, který měl ohledně věrohodnosti svědka značné pochybnosti. Tím spíše, že odvolací soud dospěl k jinému názoru, aniž by tohoto svědka sám vyslechl, vědom si toho, že má jeho výpověď s ohledem na celou důkazní soustavu stěžejní význam pro naplnění subjektivní stránky stíhaného jednání a pro prokázání viny. K takovému nesprávnému postupu odvolacího soudu zaujímá Ústavní soud jasné stanovisko: „měl-li odvolací soud radikálně odlišný názor na věrohodnost svědka, měl jej sám vyslechnout, aby mohl bezprostředně vnímat jeho projevy, a aby mohl dát obhajobě příležitost přímo před tímto soudem zpochybňovat tvrzení podávaná tímto svědkem“⁹⁵, opíraje se o své dřívější nálezy ve věci sp. zn. I. ÚS 375/06 a III. ÚS 532/01.

Velmi důležitý pro upřesnění celé problematiky v pojetí zásady volného hodnocení důkazů je v oblasti ustálené judikatury i rozhodnutí PR 8/2000. Tento

⁹² tento nález obiter dictum mimo jeho hlavní téma konstatuje, že novelou č. 265/2001 Sb. byla do trestního řízení důsledně promítnuta zásada garantující rovné postavení obžaloby a obhajoby, tedy zásada rovného postavení stran. S odkazem na nález IV. ÚS 343/04 ze dne 14. března 2005 uvádí, že „soud nesmí zavdat pochybnost o rovném přístupu jak k obžalobě, tak obhajobě.“

⁹³ nález ÚS 608/06

⁹⁴ právní věta nálezu ÚS 608/06

⁹⁵ nález ÚS 608/06

judikát se ztotožňuje se závěrem, že odvolací soud nemůže v meritu rozhodnout za okolností, kdy mění skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně jen na tom základě, že hodnotí důkazy provedené v hlavním líčení odlišně, aniž by však sám některé stěžejní důkazy provedl znova. Připouští však, že i bez tohoto opakování dokazování nebo provádění nových důkazů, odvolací soud „může oprávněně dospět k závěru, že skutková zjištění soudu prvního stupně jsou nejasná, neúplná nebo vzbuzující pochybnost o jejich správnosti.“⁹⁶

Z uvedeného vyplývá požadavek, že při hodnocení důkazů, které byly provedeny v hlavním líčení a těch, které provedl odvolací soud, je nutné vycházet z jejich návaznosti. Jediná možnost odchytil se od hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně je založena v tom, že důkaz bude v odvolacím řízení proveden znova. Tato zásada je zakotvena v ustanovení § 263 odst. 7 a značí jakýsi pokus o zmíněnou návaznost skutkových zjištění a skutkových zjišťování soudů obou instancí. „Jde o velmi zajímavé řešení problematiky bezprostřednosti s možností jejího transferu s jednoznačným, a patrně nejrozměšším, závěrem, že nejlepší bezprostřední dojem a tím i podmínky pro hodnocení má ten, kdo důkazy provádí.“⁹⁷

Ke změně hodnocení důkazů provedených obecnými soudy v souladu se stěžejní zásadou volného hodnocení důkazů není oprávněn svým zásahem ani Ústavní soud, a to i přesto, že by sám na základě vlastní úvahy volil hodnocení jiné. Jak sám Ústavní soud uvádí ve svém nálezu sp.zn. I. ÚS 3108/08, „důvodem k jeho zásahu je až stav, kdy hodnocení důkazů a tomu přijaté skutkové závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či excesu logického (vnitřního rozporu), čímž vybočují ze zásad spravedlivého procesu.“ V konkrétním případě pak odkázal na řádné, náležité a logické odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Tím zdůraznil požadavek mnohdy vyplývající také z právní teorie, že s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů je stěžejní, aby bylo každé rozhodnutí zejména pečlivě

⁹⁶ judikát PR 8/2000, s. 364

⁹⁷ PIPEK, J. Nad návrhem novelizace úpravy odvolání v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 53.

a přesvědčivě odůvodněno a aby nevykazovalo zjevné logické nedostatky v závěrech takovým rozhodnutím učiněných.

4. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Je-li účelem úvah de lege ferenda určitá reflexe z hlediska budoucího zákona, tedy ve smyslu toho, co by mělo nebo nemělo být zákonem upraveno, zejména pak s ohledem na význam a potřebnost takové modifikace, nelze se oprostít od dějinného vhledu do upravované problematiky a rovněž od současné platné právní úpravy. Historický exkurz, který byl nastíněn ve 2. kapitole, zasahuje do několika století. Společně s následující kapitolou úvah de lege lata, zabývající se stěžejní úpravou současného pojetí dokazování v řízení před odvolacími soudy, dotváří určitý obraz v koncepci této úzce vymezené oblasti dokazování. Na nastíněné historické osnově a v souvislosti s dalším vývojem trestního řádu, kterými do dnešní doby trestní řád z roku 1961 prošel, lze jasně demonstrovat některé aspekty, které by měl zákonodárce do budoucna zvažovat.

V první řadě je třeba poukázat na potřebu celkové rekodifikace trestního řádu, který je k dnešnímu dni více než 50 let starý. Ačkoliv prošel do současné doby mnohačetnými novelizacemi, z nichž některé se dotkly pouze několika jeho institutů, jiné zasáhly hlouběji do jeho celkové struktury (např. mnohokrát zmiňovaný zákon č. 265/2001 Sb.), nelze ho zcela úplně vytrhnout z historického kontextu a proto je možné v něm na mnohých místech stále spatřovat vliv doby, ve které vznikl. V návaznosti na vývoj společnosti, na nově vznikající ekonomické a politické vztahy, ale i s ohledem na potřeby trestní politiky a trestní justice, je přijetí nového trestního řádu již mnoho let velmi naléhavým tématem.

4.1 K návrhu nového trestního řádu

Jedním z obecných klíčových požadavků na nový trestní řád by měl být důraz na jeho vnitřní logiku. Ta zcela zásadně utrpěla dosavadním vývojem, především bylo-li např. novelizováno jen některé ustanovení bez většího ohledu na celkový kontext, smysl a účel zákona. Stran nejen laické veřejnosti, ale také

z pohledu orgánů činných v trestním řízení, by měl být nový trestní řád dále koncipován jako zákon přehledný a srozumitelný. Z obecné funkce trestního řízení pak vyplývá požadavek na jeho zjednodušení a také na zkrácení doby mezi spácháním trestného činu a potrestáním jeho pachatele. Ohled je nutné brát také na osobu poškozenou, zejména pokud jde o ochranu obětí trestných činů.

Tzv. věcný záměr nového zákona o trestním řízení soudním předložilo ministerstvo spravedlnosti vládě již v polovině července 2007. Vyjma obecných požadavků na změny, které byly zmíněné v předchozím odstavci, obsahuje věcný záměr některé pokrokové principy, které by se měly do nové podoby trestního řádu promítnout, zejména s ohledem na „posílení kontradiktorních prvků v řízení před soudem a na výrazné posílení aktivity stran.“⁹⁸

Jedním z nových institutů je zavedení tzv. formálního důkazního břemene státního zástupce, tzn. stanovení jeho procesní odpovědnosti za neprovedení důkazů v potřebném rozsahu pro prokázání viny obžalovaného. Vzhledem k naléhavému požadavku na posílení aktivní role jednotlivých stran soudního řízení dostane novou podobu i postup při provádění důkazů. Zdůrazněn je požadavek na neprovádění dokazování o nesporných skutečnostech za splnění podmínek stanovených zákonem.

„Postup při provádění důkazních prostředků v řízení před soudem bude založen na principu kontradiktornosti při široké účasti stran v dokazování, možnosti číst se souhlasem stran veškeré důkazní prostředky bez ohledu na jejich procesní povahu (tedy např. i záznamy o vysvětlení).“⁹⁹ Provádění důkazů bude tedy ležet především v rukou stran. Strana obžaloby, tedy státní zástupce, bude provádět důkazy, které navrhl, jde-li o důkazy podporující podanou obžalobu v dané věci. Povinností obhajoby bude provádět ty důkazy, které svědčí ve prospěch obžalovaného, resp. vyvracejí nebo zeslabují jeho vinu. Provádění

⁹⁸ [online 20.2.2012] Ministerstvo spravedlnosti České republiky – Věcný záměr trestního řádu, dostupné na <http://portal.justice.cz>

⁹⁹ [online 20.2.2012] Ministerstvo spravedlnosti České republiky – Věcný záměr trestního řádu: hlavní principy, dostupné na <http://portal.justice.cz>

důkazních prostředků ze strany soudu přijde na řadu až tehdy, jestliže strany z nějakého důvodu nenavrhly provedení určitého důkazu nebo skupiny důkazů, přičemž jejich neprovedení by mělo za následek vznik zjevně nespravedlivého rozhodnutí.

Také úprava odvolacího řízení by měla podle nastíněné nové podoby trestního řádu projít určitou modifikací. Dojít by mělo k dalšímu posílení převažujícího principu apelace na úkor další redukce zachovaných kasačních prvků. Toto omezení kasace by se mělo promítnout zejména ve dvou rovinách: jedná se o omezení možnosti vrátit věc státnímu zástupci k došetření a také o omezení možnosti vrácení věci odvolacím soudem soudu prvního stupně.

Nepochybnou motivací zákonodárce je v těchto případech požadavek na zvýšení rychlosti a efektivnosti celého trestního řízení, který zcela prolíná zmíněným věcným záměrem navrhovaného zákona. Nežádoucí průtahy v řízení před soudem by měly být do značné míry redukovány také rozšířením využitelnosti odklonů a zavedením nového institutu v podobě zvláštního řízení – dohody o vině a trestu. Tento trend navazuje na výrazné posilování úlohy tzv. restorativní justice¹⁰⁰ v demokratických státech. Jakákoliv modifikace, která vede ke zrychlení trestního řízení, by měla být vítána, avšak pouze tehdy, jestliže nebude mít vliv na kvalitu rozhodnutí – tedy na vydání spravedlivého meritorního rozsudku.

4.2 K filozofii dokazování

Při novém pojetí tak klíčového zákona – a tím trestní řád nepochybně je – je primárně nutné chápat trestní proces zejména jako postup hledání pravdy nebo

¹⁰⁰ „Pojem restorativní justice (z anglického *restore* – obnovit, navrátit do původního stavu) je označení, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.“ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 48.

zjišťování skutečného stavu věci. Takto zdánlivě jednoduše koncipovaná definice trestního procesu v sobě nese mnohá úskalí a právě těmi se budou zabývat následující odstavce.

Omezíme-li se tedy pouze na zmíněnou problematiku oblasti dokazování, je nepochybné, že by měl zákonodárce při koncipování nové právní úpravy vycházet nejen z dosavadní soudní praxe, dostupné judikatury, právní doktríny, případně z různých sociologických a kriminologických výzkumů aj., ale také se opřít o základy formálních věd, jako jsou filozofie či logika, nebo věd reálných, ze kterých pro proces dokazování hraje nesmírně důležitou roli především psychologie¹⁰¹.

Základním nástrojem pro objevování pravdy v trestním řízení je proces dokazování. Jeho stěžejním cílem je zjistit a náležitě objasnit, zda se skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, skutečně udál, za jakých okolností a zda jej ten, proti němuž byla podána státním zástupcem obžaloba, skutečně spáchal. Ke splnění tohoto účelu používají orgány činné v trestním řízení určité důkazní prostředky, které jim umožní seznámit se s danou skutečností zprostředkovaně, neboť vzhledem k tomu, že se předmětná událost odehrála v minulosti, nemohou ji uchopit svými smysly.

Pro trestní řízení má kategorie pravdy zásadní rozměr. Z filozofického hlediska je třeba vždy mít na paměti, že pravda je pouze relativním zjištěním skutečného stavu. Pravda vnímaná lidským smýšlením tedy nemusí odpovídat objektivní pravdě a do důsledku vzato – vzhledem k omezeným možnostem lidského vnímání - ji nelze pojmut ani v její absolutní rovině. Je tomu tak především proto, že hlavní roli v procesu poznávání pravdy – tedy v tomto případě v procesu dokazování – hraje člověk. „Zvážíme-li prostředky poznání soudce o trestném činu, resp. skutku, kterými jsou ... převážně svědecké výpovědi i výpovědi obviněných, na nichž se do značné míry podílí lidský faktor ve smyslu schopností vnímání, zapamatování a reprodukce, a to už vůbec nehovoříme

¹⁰¹ K úvahám nad vlivem psychologie v trestním řízení, např. zamyšlení nad nedostatečnou spolehlivostí a vypovídající hodnotou znaleckých posudků na obviněné osoby srov. LOUNOVÁ, J. Problémy ve využívání psychologie v trestním řízení. *Trestní právo*. 2007, č. 12, s. 19 – 23.

o vědomě nepravdivých výpovědích, pak jednoznačně ... musíme dospět k závěru, že pravda zjištěná v trestním řízení je pravdou relativní, nikoliv absolutní.“¹⁰²

Zjištění objektivní pravdy je tedy vzhledem k lidské entitě nemožné, protože vyjma případů, kdy člověk skutečně bezprostředně vnímá konkrétní děj, nelze jednoznačně na základě pouhé reprodukce vyloučit možnost, že se děj ve skutečnosti neodehrál nebo se odehrál jinak. Na základě provádění dokazování lze tedy pouze zvýšit míru pravděpodobnosti, a to díky pečlivému použití všech důkazních prostředků.

Otázky pravdivosti si kladli právníci po staletí. Jejich úvahy se v posledních sto letech odrazily zejména v opuštění principu formální pravdy. Na jeho místo nastoupil požadavek zjištění materiální pravdy a s ním související tzv. praktická jistota, tedy zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Kategorie pravdy je promítnuta i do dalšího významného stádia v procesu dokazování, tedy do okamžiku hodnocení provedených důkazů. Nebudeme se zabývat teorií formálních důkazů, která vycházela z právní úpravy vybudované na zjištění formální pravdy; podstatná je projekce pravdy do zásady volného hodnocení důkazů, která dle Holländera znamená, že: „žádný důkaz nemá apriori zákonem (objektivním právem) stanovenou důkazní sílu.“¹⁰³ Zásadu volného hodnocení důkazů nelze chápat tak, že je na uvážení soudce, o který důkaz opře své skutkové závěry nebo který důkaz vyhodnotí. Je nutné ji vnímat jako zcela zásadní úkol soudce, který spočívá v přiřazení určité míry věrohodnosti a důkazní síly konkrétnímu důkazu.

„Vnitřní racionalita procesního právníckého myšlení tradičně zrcadlí uvedené napětí mezi požadavkem pravdivosti a neúplností lidského poznání v institutu obnovy řízení.“¹⁰⁴ Dle mého názoru lze vedle obnovy řízení, která umožňuje na základě nové skutečnosti nebo nového důkazu zvrátit pravomocné rozhodnutí, postavit rovněž odvolací řízení, ve kterém je možné napadat rozsudek

¹⁰² ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém státu*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 35

¹⁰³ HOLLÄNDER, P. *Filosofie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 204.

¹⁰⁴ HOLLÄNDER, P. *Filosofie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 201.

po stránce právní i skutkové. Myslím, že vzhledem ke všemu uvedenému, zejména z hlediska toho, že pravdu lze v dokazování pojmout pouze jako vyšší míru pravděpodobnosti, je důležité, aby při nové úpravě trestního procesu byla na odvolací řízení a dokazování ve stádiu řízení před odvolacími soudy soustředěna velká pozornost. Zejména z hlediska další pomocné vědy, tentokrát psychologie, je pro soudce (a tím spíše pro odvolacího soudce, který má v průběhu odvolacího řízení k dispozici veškerý materiál z každého stádia trestního řízení, které mu předcházelo) velmi nelehký úkol zůstat objektivní a nepostavit se na jednu nebo druhou stranu.

Šámal v tomto ohledu trefně připomíná, že ačkoliv zákon stanovuje povinnost provádět a hodnotit důkazy jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného a následně zaujmout skutečně nestranné stanovisko, zůstane tento požadavek spíše v dimenzi teoretické. Pomineme-li ostatní orgány činné v trestním řízení a soustředíme-li se pouze na osobu soudce, musíme dojít k závěru, že naplnění takové povinnosti je skutečně nelehký úkol. Soudce totiž nejen vede hlavní líčení (případně veřejné zasedání o odvolání), v jehož rámci určuje pořadí provedení důkazů, volí způsob jejich provedení a hodnocení, ale také sám některé důkazy provádí, např. vyslyší svědky a znalce na podkladě spisu obžalovaného¹⁰⁵. Je tedy velmi důležité, aby byla v co nejvyšší možné míře posílena role strany obžalovaného, resp. obhajoby a role obžaloby, resp. státního zástupce, a soudci tak byla dána možnost působit jako nezávislý pozorovatel. V tomto ohledu lze pouze souhlasit s připravovanou rekodifikací trestního řádu, která si toto klade za jeden ze svých klíčových cílů.

Tato úvaha je pak nutně provázaná se zamyšlením, zda mají obě strany k takovému boji stejné prostředky. V tomto ohledu je podstatná zásada kontradiktornosti, která je obsažena v zásadním principu spravedlivého procesu jako jeho dílčí součást. Ačkoliv je Česká republika z pohledu historického, kulturního i geografického spjata s tradicí kontinentálního systému, zásada

¹⁰⁵ Srov. ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém státu*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 37.

obžalovacího sporného procesu (tedy zásada kontradiktornosti) se do našeho trestního řádu promítla v souvislosti se zkušenostmi a základními instituty systému *common law*, tedy systému angloamerického.

4.3 Princip rovnosti zbraní

Podstatou trestního řízení v návaznosti na zásadu obžalovacího sporného procesu jsou dvě proti sobě stojící strany. Na straně obžaloby stojí státní zástupce, jehož primárním úkolem je prokázat vinu obžalovaného. Strana obhajoby, která je v opozici, je reprezentována osobou obžalovaného, případně jeho obhájcem (někdy obligatorně, v ostatních případech fakultativně). Cílem obhajoby je vyvrácení obvinění, případně snaha o zmírnění následků – uložení co nejpříznivějšího druhu trestu a jeho výměry. V této souvislosti je zásada spravedlivého procesu s odkazem na princip kontradiktornosti naplněna tehdy, jestliže obě strany trestního procesu mají stejné prostředky pro dosažení svého stěžejního cíle.

Je úkolem a hlavně povinností soudce, aby v duchu ústavně garantovaného principu rovnosti účastníků¹⁰⁶ zvažoval jak návrhy na provedení nebo doplnění dokazování ze strany obžaloby, tak i ze strany opozice, tedy obhajoby. „Přesto se v praxi vyskytují případy, kdy soud neprovede některé nebo dokonce žádné návrhy obhajoby na doplnění dokazování. V důsledku toho sice obviněný má právo navrhnout důkazy, avšak soud se s návrhem obhajoby přesvědčivým způsobem nevypořádá. Pokud se tak stane a soud provede důkazy navrhované obžalobou, avšak přesvědčivě nezdůvodní nepotřebnost či nadbytečnost dokazování navrhované obhajobou, nerespektuje zásadu spravedlivého procesu, jejíž součástí je princip rovnosti zbraní.“¹⁰⁷

Vzhledem k tomu, že inspirace projekce principu rovnosti zbraní (*equality of arms*, *égalité des arms*) do našeho trestního řádu vzešla z angloamerického

¹⁰⁶ ústavní garance pravidla tzv. rovnosti zbraní srov. čl. 37 odst. 3 Listiny

¹⁰⁷ VANTUCH, P. Princip rovnosti zbraní a neprovedení návrhů obhajoby na doplnění dokazování soudem. *Trestní právo*. 2008, č. 3, s. 6.

systému práva – jak již bylo zmíněno výše, a historicky ani kulturně neodpovídá kontinentálnímu systému založenému ve své původní podstatě na inkvizičním procesu, je úlohou zákonodárce, aby tomuto pravidlu dával neustále širší prostor a dále ho rozvíjel. V úvahu přitom musí brát nejen hledisko rozumové opodstatněnosti takového institutu v našem trestním řízení (a v podstatě v celém právním řádu, protože na principu rovnosti zbraní je vybudováno i řízení civilní), ale také na soudní judikaturu překračující národní úroveň.

Principem rovností zbraní se mnohokrát v minulosti zabýval Evropský soud pro lidská práva (např. ve věci A.B. proti Slovensku ze dne 4. března 2003). Dle jeho názoru musí mít všechny strany sporu stejnou možnost mluvit a obhajovat svoji pravdu a žádná z nich nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně¹⁰⁸. Z národní judikatury lze uvést některé nálezy Ústavního soudu (III. ÚS 61/94, III. ÚS 95/97 nebo III. ÚS 87/99), které se více či méně rozsáhle vypořádávají s otázkou tzv. opomenutých důkazů. Pověštinou shodně s odkazem na ústavně garantovaná práva dovozují, že v řízení před soudem musí být dána účastníkovi nejen možnost vyjádřit se k provedeným důkazům a k věci samé, ale také navrhnout nebo označit důkazy, jejichž provedení považuje za potřebné pro podporu svých tvrzení.

„Tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také - pokud jim nevyhoví - ve svém rozhodnutí vyložit proč, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval a právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal.“¹⁰⁹ Nevyhoví-li soud tomuto požadavku, je nutné pohlížet na jeho rozhodnutí jako na rozhodnutí vadné, které není v souladu jednak s procesními principy zakotvenými v trestním řádu, ale také s ústavněprávními zásadami vyjádřenými především v hlavě V. Listiny (čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny).

¹⁰⁸ Srov. nález Pl. ÚS 45/04

¹⁰⁹ Nález III. ÚS 61/94

Zcela zásadní roli na úrovni vnitrostátní judikatury má nálezn Ústavního soudu ÚS 26/2004, který stanovuje tři základní podmínky, jejichž splněním může obecný soud nezohlednit návrh na provedení nebo doplnění dokazování ze strany obhajoby:

- a) tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení,
- b) důkaz není s to ani ověřit, ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídající potencí, nebo
- c) důkaz je nadbytečný, tj. určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.¹¹⁰

Vyjma těchto případů, které musí být v odůvodnění rozhodnutí jasně formulovány, je soud povinen důkazy navržené nebo označené obhajobou provést. Soud je samozřejmě povinen provést za stejných podmínek také důkazy opozice, tedy strany obžaloby, nicméně vzhledem k tomu, že v praxi jsou spíše porušována tato procesní práva obhajoby¹¹¹, je v této části soustředěna pozornost v souvislosti s budoucí úpravou zákona především na ni. Autor uvedené publikace v pozn. 111 zdůrazňuje, že se velmi často objevují případy, kdy se soud v rozporu se svými povinnostmi vyplývajícími ze zákona nevypořádá s návrhem strany na doplnění dokazování, resp. větou „návrhy na dokazování se zamítají“ tomuto požadavku nevyhoví, a to bez hlubší úvahy (a zejména bez řádného odůvodnění), zda jsou naplněny podmínky ad a) nebo b) nebo c) – srov. předchozí odstavec.

Autor ve svém článku pojednávajícím o principu rovnosti zbraní a ve své publikaci o obhajobě obviněného navrhuje některé stěžejní modifikace trestního řádu. Vzhledem k tomu, že jsem se s nimi beze zbytku ztotožnila, bych je na tomto místě ráda uvedla:

¹¹⁰ srov. VANTUCH, P. Princip rovnosti zbraní a neprovedení návrhů obhajoby na doplnění dokazování soudem. *Trestní právo*. 2008, č. 3, s. 8.

¹¹¹ srov. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 7 – 32.

1. první návrh se týká toho stádia trestního řízení, které předchází řízení před soudem. Vantuch podrobuje kritice ustanovení § 166, podle něhož nemá policejní orgán povinnost provést důkazy navržené stranou obhajoby za současného splnění podmínky, že fáze vyšetřování již skončila. Rovněž není povinen zdůvodnit, proč návrhům na provedení dalších důkazů nevyhověl. Autor navrhuje, aby byla policejnímu orgánu stanovena povinnost odmítnout navrhované doplnění dokazování z důvodu jeho nepotřebnosti usnesením, proti němuž by byla přípustná stížnost. To by mělo vést k tomu, že policejní orgán – vědom si přezkoumatelnosti svého rozhodnutí – bude odmítat návrhy na doplnění dokazování jen ve skutečně odůvodněných případech.
2. Usnesením, proti němuž je přípustná stížnost, by měl dle druhého návrhu autora rozhodovat o odmítnutí doplnění dokazování i soud. Takto by měla být modifikována současná právní úprava, podle které je zamítnutí návrhu soudu na doplnění dokazování činěno usnesením, proti němuž je stížnost nepřípustná. Za velmi problematické pro naplnění principu rovnosti zbraní považuje Vantuch i to, že toto usnesení upravující průběh řízení se nevyhotovuje, pouze se poznamenává do protokolu o hlavním líčení.

Od navrhované právní úpravy si autor slibuje to, že „realizace výše uvedených návrhů by umožňovala, aby i policejní orgány a soudy, které tak dosud nečiní, důsledněji respektovaly zásadu spravedlivého procesu, jehož jedním ze základních elementů je princip rovnosti zbraní, a aby straně obhajoby byla každým policejním orgánem a soudem (tedy každým senátem bez ohledu na jeho složení, stejně jako i samosoudcem) dána možnost hájit své zájmy a uplatňovat své argumenty za stejných podmínek jako straně obžaloby.“¹¹²

¹¹² VANTUCH, P. Princip rovnosti zbraní a neprovedení návrhů obhajoby na doplnění dokazování soudem. *Trestní právo*. 2008, č. 3, s. 13.

Ačkoliv se může zdát, že tyto úvahy odbočují od hlavního tématu práce, kterým je dokazování v řízení před odvolacími soudy, není tomu tak. Princip rovnosti zbraní jako klíčový moment celého spravedlivého trestního řízení musí být nutně respektován i v odvolacím řízení. Zásada rovnosti stran, která v sobě zahrnuje právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, právo uvádět okolnosti a důkazy vyvracející tvrzení obžaloby nebo zmírňující jeho vinu a rovněž jeho právo činit návrhy na doplnění dokazování tak nepochybně doplňuje problematiku dokazování ve stádiu odvolacího řízení.

4.4 Apelace nebo kasace?

Podkapitola zabývající se stěžejní oblastí způsobu vyřizování odvolání odvolacími soudy a na ni navazující možnost dokazování v této etapě trestního řízení je sice zařazena na konec úvah *de lege ferenda*, avšak pouze z důvodu logické návaznosti předchozího textu, nikoliv pro svůj význam, který je zcela zásadní. Je jisté, že z hlediska nastíněného historického vývoje i s ohledem na kapitolu 4.1, která se stručně zabývá některými návrhy z připravované rekodifikace trestního řádu, se zákonodárce ubírá směrem neustálého posilování principu apelace za současného zachování některých kasačních prvků. Najít ideální poměr mezi těmito dvěma principy je nelehký úkol, protože v každém může spatřovat určité výhody, ale také nevýhody.

Princip apelace bývá v posledních letech zejména z důvodu naplnění požadavku spočívajícího v rychlosti, efektivnosti, hospodárnosti a celkové procesní ekonomii trestního řízení upřednostňován. Někteří autoři však poukazují i na jeho nevýhody, které rozhodně nejsou nepodstatné. Langer¹¹³ v první řadě vyslovuje obavu, že se silnějším prosazením principu apelace by mohla nastat situace, že odvolací soud bude nahrazovat činnost soudu prvního stupně, jestliže při své

¹¹³ Srov. LANGER, P. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci? *Trestněprávní revue*. 2006, č. 8, s. 221 – 227; LANGER, P. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 5, s. 128 – 134.

přezkumné činnosti dojde k závěru, že soud prvního stupně zjistil skutkový stav nedostatečně. Dle mého názoru protiargument, že zákonná ustanovení upravující odvolací řízení stanoví, že provádění důkazů v rámci odvolacího řízení nebo opakování důkazů provedených již v hlavním líčení nesmí být v takové míře, která by znamenala nahrazování činnosti soudu prvního stupně, nemůže v žádném případě obstát. Není totiž možné určit a popsat konkrétní hranici, která od sebe odděluje stav vyjadřující takový rozsah dokazování, který ještě není nahrazováním činnosti soudu prvního stupně, a stav překročení této hranice, který lze jako nahrazování činnosti soudu prvního stupně označit. Odpověď na otázku, kam až lze v opakování dokazování nebo jeho doplnění zajít, záleží tedy pouze na uvážení odvolacího soudu.

Druhým častým argumentem proti apelaci je obava, že tento způsob vyřizování opravných prostředků snižuje pocit odpovědnosti nalézacích soudů za správnost svých rozhodnutí. Soudy prvního stupně nejsou dostatečně motivovány ke pečlivému zkoumání skutkového stavu, protože se mohou spolehnout na další řízení, které bude případně probíhat před odvolacím soudem. Jejich rozhodnutí nabývají pouze – do důsledku dotaženo – předběžného charakteru. Langer však v souvislosti s tím uvádí, že pocit snížení odpovědnosti je spíše výsledkem více či méně zodpovědného přístupu k výkonu soudcovské funkce, protože i široké uplatnění principu kasace v tomto ohledu může vést k tomu samému z důvodu absence obtížné kontrolovatelnosti skutkových závěrů soudu prvního stupně.

Třetí závažný problém v širokém uplatnění principu apelace je spatřován ve zkrácení práv obviněného na obhajobu. To vyplývá z možnosti odvolacího soudu přezkoumávat věc po stránce právní i skutkové a proto může v průběhu odvolacího řízení dojít k zásadním změnám ve skutkových zjištěních i v právním posouzení celé věci. Obviněný nemá v tomto případě prostředky účinné obrany, zejména se proti rozhodnutí odvolacího soudu nemůže bránit podáním řádného opravného prostředku (nebo by se naopak mohl trestní odpovědnosti vyhnout).

V této souvislosti se někteří autoři¹¹⁴ domnívají, že východiskem by mohlo být zavedení trojinstančního postupu, aby bylo možné bránit se řádným opravným prostředkem i proti takovým rozhodnutím odvolacích soudů, která jsou postavena na skutkovém stavu zjištěném právě v rámci institut doplnění dokazování nebo opakování důkazů provedených již v hlavním líčení. Opírají se přitom o argument, že zjišťuje-li odvolací soud skutkový stav sám, nahrazuje tak činnost soudu prvního stupně (bez ohledu na to, v jakém rozsahu je skutkový stav zjišťován, doplňován a modifikován) a proto by zde měl být takový opravný prostředek, který by směřoval k nápravě vad ve skutkovém základu zjištěném odvolacím soudem.

Zavedení trojinstančního postupu však odporuje požadavku rychlosti a hospodárnosti trestního řízení, stejně tak, jako posílení kasačního principu. Důvodem je přípustnost dalšího opravného prostředku, přičemž není vyloučeno, aby se celý proces opakoval i několikrát za sebou. Do důsledku vzato se podle Langerů může řízení de facto stát řízením nekonečným, které nemůže obstát z hlediska požadavku hospodárnosti, umožňuje průtahy a zhoršuje důkazní situaci.

Již z těchto několika uvedených argumentů svědčících pro nebo proti jednomu či druhému principu lze usoudit, že uplatnění pouze jednoho z nich v jeho čisté podobě je nemožné. Na tomto závěru se v podstatě shodují všichni autoři zabývající se danou problematikou. Jako nejvhodnější se jeví smíšený způsob vyřizování opravného prostředku, postavený na obou principech. Je tedy úlohou zákonodárce, aby našel vhodný kompromis mezi uplatněním principu kasace a apelace, který by na jedné straně nevedl k ne hospodárnosti a neefektivnosti trestního řízení, a který by na straně druhé žádným způsobem neomezil práva obžalovaného na obhajobu. Účelem tohoto pojednání tedy nebylo najít odpověď na otázku, který z principů je nejvýhodnější, nýbrž pouze poukázat na jejich základní výhody a nevýhody a tím naznačit případný směr v modifikaci vyřizování opravných prostředků.

¹¹⁴ Sorv. např. RŮŽEK, A. Je třeba nově upravit odvolání proti rozsudkům v trestních věcech? *Socialistická zákonost*. 1970, č. 7 – 8, s. 442.

5. KOMPARACE SE SLOVENSKOU REPUBLIKOU

5.1 Slovenský trestní řád

Historický vývoj právní úpravy trestního procesu na Slovensku není třeba zdlouhavě představovat. Až do 1. ledna 2006 je dějinná osnova stejná jako v České republice, trestní právo procesní bylo do tohoto data upraveno stejnou kodifikací jako trestní řízení u nás, tedy zákonem č. 141/1961 Sb. Drobné rozdíly v úpravě lze najít pouze po některých novelizacích, kterými byl změněn trestní řád platný na území Slovenské republiky po zániku Československa na přelomu let 1992 a 1993. Od tohoto okamžiku se právní úprava v obou porovnávaných státech oddělila a každá se vydala svou vlastní cestou.

Na rozdíl od České republiky, Slovensko daleko pružněji zareagovalo na potřebu celkové rekodifikace v právní úpravě trestního procesu staré několik desítek let. Cílem této snahy bylo - podobně jako nyní u nás - reagovat na velmi progresivní vývoj v oblasti kriminality, zejména na nejzávažnější nové trendy představující výrazné projevy korupce, organizovaného zločinu a terorizmu. Klíčové pro novou úpravu bylo rovněž hledisko rychlosti, hospodárnosti, efektivnosti a celkové procesní ekonomie trestního řízení. V souladu se zohledněním nejnovějších kriminologických poznatků se konkrétním výsledkem úsilí o reformu trestního řízení stalo přijetí nového trestního řádu, zákona č. 301/2005 Z. z. ve znění zákona č. 650/2005 Z. z.

Tato nová kodifikace přinesla do slovenského trestního procesu řadu koncepčních a strukturálních změn. Těmi nejzákladnějšími je koncipování některých nových trestních zásad a doplnění těch stávajících. Do zákona č. 301/2005 Z.z. byla nově promítnuta zásada přiměřenosti a zdrženlivosti, právo na spravedlivý proces, rychlost trestního řízení a jeho kontradiktorní charakter. Určité

modifikaci lze zaznamenat i v obsahu zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Došlo k rozšíření škály důkazních prostředků a i samotný pojem důkaz nabyl nového rozměru. Z hlediska strukturální stránky došlo k novému rozdělení kompetencí mezi orgány činné v trestním řízení, kterými jsou policie, prokurátor a soud. V řízení před soudem se klade daleko větší důraz zejména na zásadu kontradiktornosti a s tím související posílení aktivní role stran při navrhování nebo označování důkazů, jejich obstarávání a následně i jejich provádění. Zcela zásadním pokrokem je také zavedení institutu dohody o vině a trestu.

Z nastíněných změn v úpravě trestního procesu ve Slovenské republice a v souvislosti s navrhovanou podobou kodifikace našeho trestního řádu (viz. kapitola 4.1) je zřejmé, že historický vývoj a jeho odkaz hraje důležitou roli. Oba porovnávané státy jsou v podstatě ovlivněné podobnými tendencemi a ubírají se stejným směrem. Úkolem následující komparace bude tedy poukázat spíše než na rozdíly na společné rysy obou zmíněných trestních řádů.

5.2 Odvolací řízení a možnost dokazování s ohledem na uplatnění apelačního a kasačního principu

Odvolací řízení je podle slovenského trestního řádu postavené na stejných specifických zásadách jako u nás. Kromě všeobecných základních principů (mj. presumpce nevin, právo na obhajobu, zásada ústnosti a veřejnosti) vymezených v ustanovení § 2 zákona č. 301/2005 Sb. se v odvolacím řízení uplatňují některé zásady, které jsou specifické jen pro tuto fázi trestního procesu. Jedná se o revizní, apelační a kasační princip, které jsou (společně se zásadou zákazu *reformationis in peius* a *beneficium cohaesionis*) nosnými instrumenty, na kterých je vybudována konstrukce řízení o opravných prostředcích v návaznosti na charakter celého trestního řízení.¹¹⁵ Uplatnění těchto zásad zvlášť i v jejich vzájemné souvislosti je

¹¹⁵ srov. IVOR, J. *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 676.

důležitou zárukou řádného a spravedlivého procesu, který vyhovuje požadavku efektivnosti a rychlosti celého opravného řízení a následného spravedlivého rozhodnutí.

Odvolání zůstalo jediným opravným prostředkem proti nepravomocnému rozsudku i v nové kodifikaci trestního řádu. Podobným směrem se má ubírat i právní úprava v připravované reformě u nás. V porovnání s trestním řádem z doby první poloviny minulého století, kdy bylo možné napadnout rozsudek, který ještě nenabyl právní moci, nejen odvoláním, ale také stížností, se jeví současné zachování jediného opravného prostředku vhodnější. Důvodem je hlavně to, že takto koncipovaná úprava je přehlednější a srozumitelnější, zvláště stran laické veřejnosti, která tak může účinně uplatňovat svá procesní práva bez nutné odborné právní porady (v případě fakultativního zastoupení obhájcem).

5.2.1 Apelační princip

Podstata apelačního principu ve slovenské úpravě je stejná jako u nás. Jedná se způsob vyřízení opravného prostředku, který spočívá ve zjištění vad napadeného rozsudku orgánem druhého stupně a jich následné odstranění vydáním rozhodnutí nového, od těchto chyb prostého. Charakteristické pro něj je zejména to, že jeho uplatněním může odvolací soud měnit skutkový stav věci zjištěný soudem prvního stupně, a to na základě vlastního dokazování prováděného v rámci odvolacího řízení. To se odráží ve dvou základních směrech: na jedné straně je využití tohoto způsobu efektivnější a nevede ke zpomalování trestního řízení, na druhé straně však při dokazování v odvolacím řízení vzniká nebezpečí zásadních změn ve skutkovém stavu, které poté není možné přezkoumat řádným opravným prostředkem.

Princip apelace je ve slovenském trestním řádu promítnut do ustanovení § 322 odst. 3 v podobě podmínek, které stanoví, kdy odvolací soud může rozhodnout ve věci sám. Shodně s naší právní úpravou může odvolací soud: „rozhodnout sám ve věci rozsudkem, jestliže je možné učinit rozhodnutí na

podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěný nebo doplněný důkazy vykonanými před odvolacím soudem.“¹¹⁶ Pokud se chce tedy odvolací soud odchýlit od skutkového základu zjištěného soudem prvního stupně, může se opřít pouze o ty důkazy, které sám provedl. Je tedy nepochybné, že nová kodifikace slovenského trestního procesu zachovala zásadu bezprostřednosti, která je v tomto ustanovení zdůrazněna.

5.2.2 Kasační princip

Kasační princip má stejně jako apelační princip totožný základ jako tyto principy uplatněné u nás, není tedy nutné příliš se zabývat vymezením pojmu. Proto pouze ve zkratce: „kasační princip znamená, že orgán rozhodující o opravném prostředku v případě, že zjistí nesprávnost napadeného rozhodnutí, toto rozhodnutí zruší a věc vrátí k novému projednání a rozhodnutí orgánu, který ve věci původně rozhodl.“¹¹⁷ Kasační princip je zakotven v ustanovení § 316 odst. 3 takto: „Odvolací soud zruší napadený rozsudek a věc vrátí soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, jestliže zjistí, že:

- a) soud rozhodl v nezákonném složení,
- b) obžalovaný neměl obhájce, šlo-li o případ povinné obhajoby, anebo
- c) hlavní líčení bylo vykonané v nepřítomnosti obžalovaného, jestliže nebyly splněny zákonné podmínky.“¹¹⁸

Toto ustanovení, které vymezuje oproti naší právní úpravě kasační důvody dosti sporadicky, je doplněné o ustanovení § 327, které stanovuje povinnost soudu prvního stupně, jemuž byla věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí, akceptovat právní názor vyslovený odvolacím soudem. Rovněž je povinen vykonat všechny důkazy a další úkony, které mu odvolací soud nařídil učinit. Vzájemný

¹¹⁶ ustanovení § 322 odst. 3 zákona č. 301/2005 Z.z.

¹¹⁷ IVOR, J. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 679.

¹¹⁸ ustanovení § 316 odst. 3 zákona č. 301/2005 Z.z.

poměr obou dvou zmíněných principů lze nalézt v ustanovení § 322. Podobně jako u nás je odvolací soud po zrušení napadeného rozhodnutí povinen vrátit věc soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu projednal a znovu rozhodl, pouze tehdy, jestliže by doplnění řízení odvolacím soudem bylo nepřiměřeně obtížné a nebo by mohlo vést k jiným skutkovým závěrům.

5.2.3 Závěrem

Slovenské trestní řízení je vybudované na kombinaci obou způsobů vyřízení odvolacího prostředku a stejně jako u nás pokračuje v trendu neustálého posilování apelace na úkor kasace. Obě srovnávané právní úpravy jsou si natolik podobné – zejména proto, že vychází ze stejného historického kontextu, z podobných geografických, politických, ekonomických a dalších poměrů – že spíše než na nepatrné niance je vhodnější poukázat na společné rysy. Drobné rozdíly vycházející zejména z porovnání soudní judikatury v předmětné oblasti by mohly být námětem pro samostatnou práci.

6. ZÁVĚR

S ohledem na tradice a chápání zásady spravedlnosti v trestním procesu vybudovaném v rámci kontinentálního systému je právo na odvolání (a další opravné prostředky) jedním ze základních požadavků naplňujících účel spravedlivého trestního řízení. Úprava odvolacího řízení musí být koncipovaná tak, aby bylo možné v zájmu účinné ochrany společnosti i všech účastníků trestního řízení přezkoumat každý rozsudek a docílit tak spravedlivého rozhodnutí ve věci. Jedním z předpokladů spravedlivého meritorního rozhodnutí je zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, tedy zjištění co nejvyšší míry jeho pravděpodobnosti. Toho lze docílit v rámci dokazování, které je jednou z nejdůležitějších součástí trestního procesu.

Cílem této práce bylo v první řadě uceleným výkladem popsat současnou právní úpravu dokazování v odvolacím řízení se zaměřením na změny provedené zákonem č. 265/2001 Sb. V úvahách *de lege lata* jsem se zaměřila především na způsoby vyřizování opravných prostředků (kasační a apelační princip) a na rozsah přezkumné činnosti odvolacích soudů reprezentovaný principem revizním. Vytyčila jsem také některé problematické otázky, které v této souvislosti řeší současná i dřívější judikatura.

Následující kapitolu, zabývající se úvahami *de lege ferenda*, jsem se snažila v kontextu filozofie dokazování vytknout některé nové tendence, které by mohly být uplatněny v nové kodifikaci trestního procesu. V této souvislosti jsem poukázala i na věcný záměr připravovaného trestního řádu a na některé jeho stěžejní momenty. Bez povšimnutí jsem nenechala ani otázku týkající se vhodnosti převahy principu apelace nad principem kasace.

Pro srovnání naší právní úpravy se zahraničím jsem zvolila Slovenskou republiku, a to zejména proto, že je myslím zajímavé podívat se, jakým směrem se v této oblasti ubírá stát, který s námi před téměř dvaceti lety tvořil federaci. Komparativní metodou jsem se snažila poukázat na hlavní aspekty, které jsou pro

obě úpravy dokazování v řízení před odvolacími soudy podobné nebo dokonce totožné. Pro pochopení celé problematiky pak v neposlední řadě považuji za velmi významnou kapitolu zabývající se dějinným vzhledem vývoje v oblasti tohoto specificky vymezeného úseku odvolacího řízení.

Myslím, že cíle vytyčeného v úvodní kapitole jsem dosáhla. Dovedu si představit, že některé kapitoly by bylo možné ještě rozšířit, např. zaměřit se na více problematických aspektů možnosti dokazování v řízení před odvolacími soudy, kterých se dotýká judikatura. Také kapitola týkající se srovnání se zahraničím by si jistě zasloužila hlubšího rozpracování, ovšem tyto úvahy jsou vzhledem k formálním požadavkům na diplomovou práci spíše otázkou budoucnosti.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

7.1 Knižní zdroje

- FENYK, J. FENYKOVÁ, P. HAVLÍK, T. RŮŽIČKA, M.: *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-1996*. Praha: C.H. Beck, 1997.
- GŘIVNOVÁ, P., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. In: BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.
- HOLLÄNDER, P. *Filosofie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006.
- IVOR, J. *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, 2006.
- JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- KALLAB, J., HERRNITT, V. *Trestní řád československý a přepisy jej doplňující platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Československý kompas, 1925.
- KOVAŘÍK, F. KUNC, J. RUBEŠ, J. TOLAR, J. *Trestní řád a ostatní předpisy trestního řízení soudního platné v zemi České a Moravskoslezské*. Praha: Právníké vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C.H. Beck, 2003.
- PIPEK, J. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech: Revizní princip*. Praha: Universita Karlova, 1998.
- PIPEK, J. *Princip apelace a kasace a jejich uplatnění v odvolání v československém trestním řízení*. Praha: Universita Karlova, 1980.
- PÚRY, F. BAXA, J. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008.
- PÚRY, F. BAXA, J. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006.
- RŮŽIČKA, M. *Trestní řád. Komentář*. ASPI.
- ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém státu*. Praha: CODEX Bohemia, 1999.
- TOLAR, J. *Trestní řád a předpisy souvisící, poznámkové vydání*. Praha: Orbis, 1958.

- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C.H.Beck, 2010.
- VYŠINSKÝ, A. J. *Theorie soudních důkazů v sovětském právu*. Praha: Mír, 1950.
- ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003.
- ZEMAN, P. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008.

7.2 Zdroje z odborných článků

- CÍSAŘOVÁ, D. Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení. *Trestní právo*. 2001, č. 4.
- FENYK, J. Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2001, č. 2.
- LANGER, P. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci? *Trestněprávní revue*. 2006, č.8.
- LANGER, P. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue*. 2007, č.5.
- LOUNOVÁ, J. Problémy ve využívání psychologie v trestním řízení. *Trestní právo*. 2007, č. 12.
- MANČAL, J., TIBITANZL, K. Nový trestní řád. *Právník*. 1957, č. 3, s. 234.
- PIPEK, J. Nad návrhem novelizace úpravy odvolání v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3.
- POKORNÝ, M. K provedení důkazů mimo hlavní líčení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9.
- POLÁČEK, F. Odvolání v trestních věcech. *Právník*. 1949, č. 88.
- ROKUŠEK, F. Nový trestní řád. *Právník*. 1950, č. 89.
- RŮŽEK, A. Je třeba nově upravit odvolání proti rozsudkům v trestních věcech? *Socialistická zákonnost*. 1970, č. 7 – 8.
- VANTUCH, P. Princip rovnosti zbraní a neprovedení návrhů obhajoby na doplnění dokazování soudem. *Trestní právo*. 2008, č. 3.

- VRTĚL, P. Dokazování po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9.
- ZEMAN, P. Dokazování v českém trestním řízení po roce 1990 očima soudců a státních zástupců. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 6.

7.3 Legislativní zdroje

- DŮVODOVÁ ZPRÁVA k návrhu zákona, kterým se mění trestní řád, září 2000, k bodům 163-174.
- JUDIKÁT PR 7/1999.
- JUDIKÁT PR 8/2000.
- JUDIKÁT Krajského soudu České Budějovice ve věci sp. zn. 4 To 928/
- NÁLEZ Ústavního soudu II. ÚS 445/06.
- NÁLEZ Ústavního soudu II. ÚS 455/05.
- NÁLEZ Ústavního soudu ÚS 608/06.
- NÁLEZ Ústavního soudu I. ÚS 3108/08.
- NÁLEZ Ústavního soudu ve věci sp. zn. 109/2002-n
- NÁLEZ Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 445/06
- NÁLEZ Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 61/94
- NÁLEZ Ústavního soudu ve věci sp. zn. ÚS 45/04
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 4 Tz 21/2003
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. 5 Tz 22/72 (Bull. č. 3/73, rozh. č. 26).
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. 5 Tz 22/86 1961.
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. Tz I 24/49
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. 6 Tz 24/83.
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. Tr I 27/49
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu ČSR ve věci sp. zn. 1 Tz 268/57
- SBÍRKA nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 15, str. 75
- SBÍRKA nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 14, str. 161

- STENOPROTOKOL z 19. prosince 1956 z 15. schůze KSČ dostupný na www.psp.cz ve společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně.
- STENOPROTOKOL z 29. listopadu 1961 z 10. schůze Národního shromáždění Republiky Československé dostupný na www.psp.cz ve společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně.
- ÚSTAVNÍ ZÁKON č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- ZÁKON č. 119/1873 ř. z., trestní řád
- ZÁKON č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví
- ZÁKON č. 63/1956 Sb., o prokuratuře
- ZÁKON č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
- ZÁKON č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v aktuálním znění
- ZÁKON č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok

7.4 Online zdroje

- [online 20.2.2012] Ministerstvo spravedlnosti České republiky – Věcný záměr trestního řádu, dostupné na <http://portal.justice.cz>.
- [online 20.2.2012] Ministerstvo spravedlnosti České republiky – Věcný záměr trestního řádu: hlavní principy, dostupné na <http://portal.justice.cz>

8. CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

The aim of this study was primarily a coherent interpretation of the legislation to describe the current evidence on appeal, focusing on changes made by Act No. 265/2001 Coll. In consideration de lege lata, I focused mainly on ways of dealing with appeals (appellate and cassation principle) and the scope of appellate courts review the activities represented by the principle of revision. I set out some problematic issues in this context addresses the current and previous case law.

The following chapter, dealing with de lege ferenda, I tried to philosophy in the context of evidence point to some new tendencies that could be applied in the new codification of the criminal process. In this regard, I pointed to the planned outline of the Criminal Procedure Code and some of its key moments. I was not left unnoticed, the question regarding the suitability of the principle of supremacy of the principle appellation.

For comparison of our legislation with other countries I have chosen the Slovak Republic, and especially because I think it is interesting to see what direction this goes in the State with us almost twenty years ago formed a federation. The comparative method, I tried to point out the main aspects that are both adaptations of evidence in proceedings before the appellate courts similar or even identical. To understand the whole issue, not least consider it very important chapter dealing with the historical development of insight in this area specifically defined section of the appeal proceedings.

I think the objective mentioned in the introductory chapter, I reached. I imagine that some chapters could be extended further, for example, focus on the more problematic aspects of the possibility of evidence in proceedings before courts of appeal, which concerns the case law. Also chapter on comparison with other countries would certainly deserve a deeper elaboration, but these considerations are the formal requirements for a thesis rather a question of the future.